

Vijeće Europe i njegova uloga u zaštiti ljudskih prava na europskoj regionalnoj razini

Horvat, Josipa

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:706408>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu Pravni fakultet

Katedra za međunarodno pravo

Josipa Horvat

**VIJEĆE EUROPE I NJEGOVA ULOGA U ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA NA
EUROPSKOJ REGIONALNOJ RAZINI**

Diplomski rad

Mentorica:

doc. dr. sc. Rutvica Rusan Novokmet

Zagreb, studeni 2024.

Izjava o izvornosti

Ja, Josipa Horvat pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Josipa Horvat, v.r.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. MEĐUNARODNA ORGANIZACIJA KAO SUBJEKT MEĐUNARODNOG PRAVA 2	
2.1. Pojam međunarodne organizacije.....	2
2.2. Pravna osobnost međunarodne organizacije.....	6
3. VIJEĆE EUROPE	8
3.1. Razvitak ideje o ujedinjenoj Europi	8
3.2. Nastanak Vijeća Europe i članstvo	10
3.3. Područja djelovanja Vijeće Europe.....	13
3.4. Organi Vijeća Europe.....	13
3.4.1. Tajništvo	13
3.4.2. Odbor ministara.....	14
3.4.3. Parlamentarna skupština.....	14
3.4.4. Kongres lokalnih i regionalnih vlasti	16
3.4.5. Povjerenik za ljudska prava Vijeća Europe	17
4. EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA KAO ČUVAR KONVENCIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA	18
5. ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA NA UNIVERZALNOJ RAZINI	22
5.1. Ukratko o ljudskim pravima	22
5.2. Kratki pregled najvažnijih dokumenata o zaštiti ljudskih prava na univerzalnoj razini 23	
5.2.1. Opća deklaracija o pravima čovjeka	23
5.2.2. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima i Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima	24
6. KONVENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA	25
7. OSTALI DOKUMENTI VAŽNI ZA OSTVARIVANJE ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA U OKVIRU VIJEĆA EUROPE	28
7.1. Europska socijalna povelja.....	28
7.2. Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina.....	30
7.3. Europska konvencija o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.....	32
8. IZAZOVI PRED VIJEĆEM EUROPE U SUVREMENO DOBA – PITANJE UKRAJINE I RUSIJE	33
9. ZAKLJUČAK	37
10. LITERATURA	40

Sažetak

Vijeće Europe je regionalna međunarodna organizacija koja okuplja države europskog kontinenta, a danas broji 46 država članica. Osnovana je nakon završetka Drugog svjetskog rata, 1949. godine kada je deset zapadnoeuropskih zemlja postiglo dogovor o suradnji i potpisalo konstitutivni akt te međunarodne organizacije, Statut Vijeća Europe. Temeljni ciljevi Vijeća Europe su zaštita ljudskih prava, demokracije i vladavine prava u državama članicama. Strukturu Vijeća Europe čine njezini stalni organi: Odbor ministara, Parlamentarna skupština, Tajništvo, Kongres lokalnih i regionalnih vlasti, Povjerenik za ljudska prava i Europski sud za ljudska prava. Vijeće Europe stvorilo je europski sustav zaštite ljudskih prava donošenjem Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i pripadajućih protokola. Nadzor nad primjenom konvencijskih odredbi pripada Europskom sudu za ljudska prava koji u slučaju postojanja povreda prava zajamčenih Konvencijom i protokolima donosi presude obvezujuće za države stranke Konvencije. Europski sustav zaštite ljudskih prava Vijeća Europe je tijekom godina dopunjen nizom drugih dokumenata koji su proširili i osuvremenili postojeći sustav poput Europske socijalne povelje, Okvirne konvencije o pravima nacionalnih manjina i Europske konvencije o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja. U ovom diplomskom radu se prikazuju osnivanje, struktura i djelovanje organizacije Vijeća Europe na europskom kontinentu, a poseban naglasak je stavljen na njegovu ulogu u području zaštite ljudskih prava.

Ključne riječi: Vijeće Europe, ljudska prava, Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, protokoli, Europski sud za ljudska prava, Europska socijalna povelja, Okvirna konvencija o pravima nacionalnih manjina, Europska konvencija o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja

Summary

The Council of Europe is a regional international organization that gathers states of the European continent, currently consisting of 46 member states. It was established in 1949, following the end of the World War II, when ten Western European states reached an agreement on cooperation, and signed the founding document of this organization, the Statute of the Council of Europe. The fundamental goals of the Council of Europe are the protection of human rights, democracy, and the rule of law in its member states. The Council of Europe consists of permanent organs: the Committee of Ministers, the Parliamentary Assembly, the Secretariat, the Congress of Local and Regional Authorities, the Commissioner for Human Rights, and the European Court of Human Rights. The Council of Europe created a European system for the protection of human rights by adopting the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, along with its protocols. The oversight of the implementation of the Convention's provisions is the responsibility of the European Court of Human Rights, which issues binding judgments for states parties to the Convention in cases of violations of the rights guaranteed by the Convention and its protocols. Over the years, the Council of Europe has supplemented the European system for the protection of human rights with a number of other documents, such as the European Social Charter, the Framework Convention for the Protection of National Minorities, and the European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. This thesis analyses the establishment, the structure and the activities of the organization of the Council of Europe, with special emphasis on its role in the protection of human rights.

Keywords: *Council of Europe, human rights, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, protocols, European Court of Human Rights, European Social Charter, Framework Convention for the Protection of National Minorities, European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*

1. UVOD

Razdoblje Drugog svjetskog rata donijelo je sa sobom mnoge strahote, velik broj žrtava i veliku patnju ljudi, ali se ipak nakon njegovog završetka probudio osjećaj humanosti, zajedništva, tolerancije i suradnje među narodima s ciljem gospodarske, političke, pravne, kulturne, arhitektonske i moralne obnove svijeta, a prije svega Europe, kao kontinenta koji je najviše stradao. Rastuća globalizacija, napredak u tehnološkim izumima i rasprostranjena svijest o idealu bolje i mirnije budućnosti, bez ratova i oružanih sukoba doveli su do osnivanja brojnih međunarodnih organizacija. Na globalnoj razini najvažnija međunarodna organizacija su Ujedinjeni narodi¹ (dalje u tekstu: UN) koji okupljaju 193 države članice, sa svih kontinenata i iz različitih kulturnih, religijskih i pravnih tradicija. Sustavna zaštita prava čovjeka na univerzalnoj razini počela se razvijati upravo unutar UN-a, donošenjem Opće deklaracije o pravima čovjeka 1948. godine. Potaknuti zbivanjima u području međunarodne zaštite čovjeka, čelnici europskih zemalja osnovali su 5. svibnja 1949. godine regionalnu međunarodnu organizaciju, Vijeće Europe, sa svrhom sveobuhvatnije zaštite prava čovjeka te zaštite zajedničkih europskih političkih vrijednosti i zajedničkog europskog kulturnog nasljeđa. Tako se unutar Vijeća Europe razvio europski regionalni sustav zaštite ljudskih prava, na čelu s Europskim sudom za ljudska prava kao nadzornim organom nad poštivanjem obveza država članica preuzetih ključnim dokumentom za zaštitu prava čovjeka na europskom tlu, Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.

U ovom radu definirat će se pojam međunarodne organizacije, navesti glavne vrste međunarodnih organizacija, objasniti njihova struktura i njihov međunarodnopravni položaj kao subjekta međunarodnog prava. Zatim se predstavlja razvitak ideje o suradnji europskih država koja je rezultirala nastajanjem Vijeća Europe. Analizira se struktura Vijeća Europe, objašnjava se uloga pojedinih organa Vijeća Europe u učinkovitom funkcioniranju sustava cijele organizacije. Nadalje, razmatra se europski sustav zaštite prava čovjeka kroz nekoliko ključnih međunarodnih instrumenata kojima se pruža zaštita građanskih i političkih prava čovjeka, kao prava prve generacije, ali i zaštita socijalnih i gospodarskih prava čovjeka: Europska konvencija za zaštitu prava čovjeka, Europska socijalna povelja, Okvirna konvencija o pravima nacionalnih manjina i Europska konvencija o sprječavanju mučenja i neljudskog ili

¹ Organizacija Ujedinjenih naroda međunarodna je organizacija osnovana 1945. godine u San Franciscu, potpisivanjem Povelje Ujedinjenih naroda. Sjedište organizacije nalazi se u New Yorku, a UN ima svoje urede i u Ženevi, Nairobiju, Beču i Haagu.

ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja. Naglašava se uloga Europskog suda za ljudska prava u djelovanju i razvoju cijelog sustava zaštite ljudskih prava. U posljednjem dijelu rada daje se osvrt na suvremene probleme i trenutnu situaciju u pogledu borbe za ljudska prava i demokratske vrijednosti na području Europe, te se ističe važnost kontinuirane suradnje s ciljem optimiziranja sustava zaštite ljudskih prava i promoviranja civilizacijskih dostignuća i izvan granica europskog kontinenta.

2. MEĐUNARODNA ORGANIZACIJA KAO SUBJEKT MEĐUNARODNOG PRAVA

2.1. Pojam međunarodne organizacije

Razvoj civilizacije doveo je do sve veće povezanosti ljudi u cjelokupnom društvu i s vremenom je postalo nesporno da je potrebno ostvarivati veću i sveobuhvatniju suradnju na međunarodnom planu kako bi sve države i svi ljudi svijeta imali koristi od takve suradnje. Takve misli bile su korijen ideja o osnivanju međunarodnih organizacija, do kojih je došlo u 20. stoljeću, posebice kada je uslijed tehnološkog razvitka do izražaja došao potencijal udruživanja.

Međunarodne organizacije nastale institucionalizacijom suradnje između država odnosno predstavnika država dobile su svoje mjesto i na razini međunarodnoga prava, kada im je priznat međunarodnopravni subjektivitet. „Subjekt međunarodnog prava ili međunarodna osoba je svatko tko je po odredbama međunarodnog prava nositelj prava i dužnosti, djeluje izravno po pravilima toga prava i izravno je podvrgnut međunarodnom pravnom poretku.“² Pravni subjektivitet, dakle, sadrži tri elementa: pravnu, poslovnu i deliktну sposobnost.

Međunarodne organizacije nemaju svoj teritorij kao države, njih čini skup država članica, pa ih iz tog razloga nazivamo neteritorijalnim subjektima međunarodnog prava. Udruživanje država postojalo je još od antičke Grčke, no broj međunarodnih organizacija u obliku kakvom ih danas poznajemo eksponencijalno je porastao nakon Drugog svjetskog rata.³ Samim time u znanosti međunarodnog prava željelo se doći do zaključka o njihovoj svrsi i razlozima koji su bili odlučni faktor za njihovo nastajanje te su se tako razvile različite teorije o njima.⁴

² Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, sv. 1, Zagreb, 2010., str. 65.

³ Drugi svjetski rat najkrvaviji je oružani sukob u povijesti čovječanstva, a trajao je od 1. rujna 1939. godine do 2. rujna 1945. godine. Točan broj poginulih nije poznat, no procjenjuje se da je u ovom ratu poginulo više od 80 milijuna ljudi. Vidi više: Drugi svjetski rat u brojkama, dostupno na: <https://rmcu.hr/drugi-svjetski-rat-u-brojkama/>, pristupljeno 29.10.2024.

⁴ Lapaš, D., *Pravo međunarodnih organizacija*, Zagreb, 2008., str. 6.

Funkcionalistička teorija povod za osnutak međunarodnih organizacija nalazi u kolektivnim ciljevima svih članova, odnosno država koje oforme takvu organizaciju te njeno trajanje uvjetuju ispunjenjem zadanih ciljeva. Realistička teorija s druge strane također prihvaća tezu o državi kao primarnom subjektu međunarodnog prava koji svojom „voljom“ ulazi u saveze, ali smatra da u takvim organizacijama nisu sve države iste, već da članice koje po njihovom inicijalnom položaju u svijetu smatramo utjecajnijima (tzv. svjetske sile), imaju puno veći utjecaj unutar međunarodne organizacije i o njima ovisi njezina uspješnost. Disagregacionistička teorija oduzima državama status jedinog mogućeg člana međunarodne organizacije te uvodi pluralizam mogućih članova (oslobodilački pokreti, Sveta Stolica, Malteški red, nevladine organizacije, pojedinac, multinacionalne korporacije...). Kritička teorija upućuje kritike prethodnim teorijama zbog prevelikog utjecaja razmišljanja i ideja preuzetih iz antičkog Sredozemlja (tzv. europske vrijednosti) te ističe problem rasne diskriminacije i spolne neravnopravnosti u zastupljenosti pojedinaca u radu i osnivanju međunarodnih organizacija, a kao jedan od ključnih problema navodi i značaj bogatijih država u odnosu na siromašne države u hijerarhiji međunarodnih organizacija. Konstruktivistički pristup pokušava objasniti fenomen međunarodnih organizacija na drugačiji način od dosadašnjih teorija jer naglašava činjenicu da i međunarodne organizacije samostalno kontinuiranim razvojem definiraju svoje interese te međudjelovanjem s državama stvaraju prostor jednakih vrijednosti i standarada. Takav pristup možemo vidjeti u današnje doba kada velike međunarodne organizacije poput Ujedinjenih naroda, Vijeća Europe ili Europske unije potaknute sukobima u Ukrajini i na Bliskom istoku pokušavaju utjecati na države u svrhu uspostavljanja mira.⁵

Međunarodne organizacije je vrlo teško definirati na jedinstveni način, a u prilog tome govori i činjenica da u međunarodnom pravu i znanosti međunarodnog prava ne postoji samo jedna općeprihvaćena definicija. No, G. Fitzmaurice, jedan od članova Komisije za međunarodno pravo⁶ u svom je prijedlogu definirao međunarodnu organizaciju kao „udruženje država osnovano na temelju međunarodnog ugovora, koje ima svoj ustav i zajedničke organe, posjeduje osobnost odvojenu od one država članica i subjekt je međunarodnog prava sa sposobnošću zaključivanja međunarodnih ugovora.“⁷

⁵ Vidi opširnije u: *ibid.*, str. 7.-10.

⁶ Komisija za međunarodno pravo pomoćni je organ Opće skupštine UN-a, osnovana 21. studenog 1947. godine Rezolucijom Opće skupštine UN-a A-RES-174(II) u svrhu progresivnog razvoja i kodifikacije međunarodnog prava. Čini je 34 stručnjaka za međunarodno pravo koji predstavljaju različite pravne sustave, a mandat im traje pet godina, uz mogućnost reizbora. Vidi više: Andrassy i dr., *op. cit.* (bilj. 2), str. 40.-42.

⁷ *Ibid.*, str. 75.

Unatoč brojim teorijama koje definiraju pojam međunarodne organizacije na različiti način, kao konstitutivne elemente međunarodne organizacije možemo izdvojiti: međunarodni ugovor kao konstitutivni akt međunarodne organizacije („ustav“ organizacije), na koji se kao *lex generalis* primjenjuju pravila iz Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora iz 1969. godine (dalje u tekstu: Bečka konvencija iz 1969. godine);⁸ stalne organe međunarodne organizacije; članstvo međunarodne organizacije (države i drugi subjekti međunarodnog prava); vlastita pravna osobnost odvojena od pravne osobnosti članova; djelokrug, strateški ciljevi i uloga međunarodne organizacije radi kojih je i osnovana.⁹

Ono što je ključno je da kada govorimo o međunarodnim organizacijama u smislu međunarodnog prava govorimo o međuvladinim, međudržavnim organizacijama u čijem članstvu mogu biti države i javnopravni međunarodni subjekti, npr. Sveta Stolica, druge međunarodne organizacije i slično, i u tome slučaju govorimo o međunarodnim organizacijama u užem smislu. S druge strane, u međunarodne organizacije u širem smislu ubrajamo one čiji članovi dolaze iz privatnog sektora, npr. pojedinci ili nevladine udruge, te u tom slučaju, kako bismo napravili vidljivu razliku između njih i organizacija koje osnivaju države, ispred njihovog naziva pojavljuje se prefiks nevladina međunarodna organizacija.¹⁰

Naziv međunarodne organizacije nije od presudnog značaja za njeno postojanje, dakle nije nužno da u svome nazivu sadrži riječ organizacija (npr. Svjetska trgovinska organizacija), već može sadržavati čitav niz drugačijih riječi, ovisno o želji članova: unija (npr. Afrička unija), zajednica (npr. Europska atomska zajednica – EUROATOM), komisija (npr. Europska dunavska komisija), agencija (npr. Europska svemirska agencija – ESA), liga (npr. Arapska liga), vijeće (npr. Vijeće Europe), konferencija (npr. Haaška konferencija o međunarodnom privatnom pravu), udruženje, ugovor i dr., a ono što je također zanimljivo da naziv ne veže organizaciju trajno, već ga ona svojom odlukom može promijeniti.

Slijedom navedenog možemo utvrditi da postoje različite vrste međunarodnih organizacija. Razliku između međuvladinih organizacija čije članstvo čine subjekti javnog sektora, i međunarodnih nevladinih organizacija čiji subjekti su pripadnici privatnog sektora, već smo objasnili. Druga podjela temelji se na pripadnosti članova međunarodne organizacije određenoj geografskoj regiji te, tako, postoje univerzalne međunarodne organizacije koje imaju široko članstvo, sa svih kontinenata, iz svih kultura i stupnja razvijenosti, dok regionalne međunarodne

⁸ Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora, 1969., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 16/1993.

⁹ Lapaš, *op. cit.* (bilj. 4), str. 10.-13.

¹⁰ *Ibid.*, str. 14.

organizacije članstvo uvjetuju pripadnošću pojedinoj regiji, npr. kontinentu (npr. Vijeće Europe), dijelu kontinenta (npr. ASEAN), a može i izlaziti iz geografskih granica te tvoriti političko, religijsko ili ekonomsko udruženje (npr. OPEC). Treću podjelu čine otvorene međunarodne organizacije poput Ujedinjenih naroda koje ne uvjetuju ulazak pojedine države u članstvo prethodnim karakteristikama i zatvorene međunarodne organizacije kod kojih država mora ispuniti određene uvjete da bi dobila odobrenje za ulazak u članstvo, poput Europske unije. Četvrta podjela temelji se na pravnoj snazi akata koje donose organi međunarodnih organizacija te ih dijelimo na supranacionalne međunarodne organizacije, primjerice Europska unija, čiji organi, između ostalog, donose akte koji su pravno obvezujući u svim državama članicama, te sve ostale međunarodne organizacije koje nemaju ovlast donositi pravno obvezujuće akte. Peta podjela ovisi o interesima kojima se bavi međunarodna organizacija, stoga postoje opće međunarodne organizacije koje se bave svim aspektima međunarodne suradnje, te specijalizirane međunarodne organizacije čiji djelokrug je uži, primjerice Svjetska zdravstvena organizacija. Rok trajanja međunarodne organizacije je faktor na kojem se temelji šesta podjela, a ovisno o tome postoje trajne i privremene međunarodne organizacije. Sedma podjela međunarodnih organizacija značajna je po tome što su neke međunarodne organizacije uređene na način da pojedini njihovi organi imaju ovlasti postupati prema državama članicama, kao Europska unija ili Ujedinjeni narodi, dok kod drugih takva ovlast nije dana.¹¹

Strukturu međunarodne organizacije čine stalni organi koji su, kao što je već rečeno, jedan od konstitutivnih elemenata međunarodne organizacije te su kao takvi „...dokaz institucionalizacije međunarodne suradnje njezinih članova koja je, ustvari, bit međunarodne organizacije, pa tako i razlikuju međunarodnu organizaciju od, primjerice, tek periodičkih sastanak država okupljenih oko nekog cilja.“¹² Pomoću njih međunarodna organizacija djeluje u međunarodnoj zajednici i pokušava realizirati ciljeve radi kojih je oformljena. Organi od kojih se u pravilu sastoji svaka međunarodna organizacija su: plenarni organ, u kojem su okupljeni predstavnici svih država članica; izvršni organ, operativni organ s ograničenim brojem članova; administrativno-tehnički organ koji koordinira djelovanje međunarodne organizacije; pomoćni organi koji pružaju pomoć glavnim organima u ostvarivanju njihovih funkcija; sudski organi.¹³

¹¹ *Ibid.*, str.15.-16.

¹² *Ibid.*, str. 55.

¹³ Vidi više o organima međunarodnih organizacija, *ibid.*, str. 55.-71.

2.2. Pravna osobnost međunarodne organizacije

Pitanje pravne osobnosti međunarodnih organizacija bilo je vrlo sporno početkom 20. stoljeća, a za velik pomak prema priznanju njihove pravne osobnosti i prihvaćanju međunarodnih organizacija kao ravnopravnih subjekata međunarodnog javnog prava zaslužni su Liga naroda i Ujedinjeni narodi te se pokazalo korisnim definitivno riješiti navedeno pitanje s obzirom na velik porast broja međunarodnih organizacija nakon Drugog svjetskog rata koji je potaknut osjećajem humanosti i sve većom globalizacijom. Prekretnica u shvaćanju međunarodnih organizacija kao subjekata međunarodnoga prava učinjena je Savjetodavnim mišljenjem Međunarodnog suda¹⁴ iz 11. travnja 1949. godine, donesenim po zahtjevu Ujedinjenih naroda za naknadu štete za stradale dužnosnike Organizacije u tzv. slučaju Bernadotte.¹⁵ U tom je mišljenju donesen zaključak o priznanju međunarodnopravnog subjektiviteta međunarodnih organizacija *erga omnes*, dakle i od strane država koje su članice te međunarodne organizacije, ali i od onih država koje nisu članice. Slučaj Bernadotte u fokus rasprave doveo je UN te je Međunarodni sud zaključio „...da su Ujedinjeni narodi međunarodna osoba, što ne znači da su država ili naddržava, i da imaju sva prava i dužnosti kao države.“¹⁶ Takva odluka sigurno je barem djelomice bila potaknuta činjenicom da je UN u 1949. godini, kada se o navedenom problemu odlučivalo, imao 58 država članica, a one stvarno jesu činile većinu tadašnje međunarodne zajednice, čime je ta organizacija uživala poprilično velik ugled, kao što je uostalom slučaj i danas. Za finalnu potvrdu položaja međunarodne organizacije kao subjekta međunarodnog prava, kao i za potvrđivanje njezine poslovne sposobnosti, zaslužna je Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora između država i međunarodnih organizacija ili između međunarodnih organizacija iz 1986. godine¹⁷ (dalje u tekstu: Bečka konvencija iz 1986. godine), usvojena u okviru UN-a, kojom je svakoj međunarodnoj organizaciji priznato pravo sklapanja međunarodnih ugovora (*jus contrahendi*). Navedeno pravo je ključno zato što se smatra da jedino subjekti međunarodnog prava mogu biti stranke međunarodnih ugovora, čime je dakle priznat međunarodnopravni subjektivitet međunarodnih organizacija.¹⁸ Navedenom

¹⁴ Međunarodni sud (*International Court of Justice*) glavni je sudski organ UN-a. Nadležan je za rješavanje sporova između država te za davanje savjetodavnih mišljenja na zahtjev organa UN-a i drugih ovlaštenih međunarodnih organizacija.

¹⁵ Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations, Advisory Opinion, ICJ Reports 1949, p. 174.

¹⁶ Andrassy i dr., *op. cit.* (bilj. 2), str. 78.

¹⁷ Odluka o proglašenju Zakona o potvrđivanju (ratifikaciji) Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora između država i međunarodnih organizacija ili između međunarodnih organizacija, 1986., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 1/1994.

¹⁸ Andrassy, i dr., *op. cit.* (bilj. 2), str. 77.

Bečkom konvencijom iz 1986. godine *mutatis mutandis* su usvojena rješenja iz Bečke konvencije iz 1969. godine, a koja se odnosila samo na ugovore koje sklapaju države, dok je konvencijom iz 1986. godine, uslijed sve većeg razvoja diplomatskih odnosa, proširen krug stranaka međunarodnih ugovora i na međunarodne organizacije.¹⁹

Sposobnost međunarodne organizacije da prima diplomatska predstavništva država definirana je 1975. godine Bečkom konvencijom o predstavljanju država u odnosima s univerzalnim međunarodnim organizacijama²⁰ te je njome priznato pasivno pravo poslanstva međunarodnih organizacija.²¹

Međunarodna organizacija ima svoj konstitutivni akt, tzv. ustav organizacije, kojim joj se već inicijalno priznaje pravna osobnost i što onda čini međunarodnopravnu obvezu svih država članica potpisnica tog akta. Čak i ako takva odredba ne bi bila izričito predviđena konstitutivnim aktom, smatra se da dolazi do konkludentnog priznanja pravne osobnosti međunarodne organizacije od strane država jer se navodi da u slučaju kada to ne bi bila njihova namjera, one bi izašle iz članstva takve međunarodne organizacije. Stjecanje pravne osobnosti međunarodne organizacije također može biti regulirano unutarnjim zakonodavstvom pojedine države, ali i ugovorom o sjedištu međunarodne organizacije.²²

Kao i kod priznanja država, ni priznanje međunarodne organizacije od određene države ili druge međunarodne organizacije nema nikakvu ulogu u njenom stjecanju pravne sposobnosti, već taj čin samo označava želju države da uspostavlja pravne odnose s odnosnom međunarodnom organizacijom, a većinom se priznanje odvija konkludentno, zahtjevom za primitkom u članstvo ili *de facto* održavanjem pravnih odnosa s tom međunarodnom organizacijom, npr. sklapanjem međunarodnih ugovora.

U daljnjim poglavljima prikazat ćemo najznačajniju europsku regionalnu organizaciju, Vijeće Europe, koja je značajna ne samo po aktivnostima kojima se bavi i brojnošću članstva, nego i vrlo značajnim postignućima u pravnoj regulaciji zaštite ljudskih prava na europskoj regionalnoj razini.

¹⁹Andrassy, J., Bakotić, B., Lapaš, D., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, sv. 2, Zagreb, 2012., str. 71.

²⁰ Bečka konvencija o predstavljanju država u odnosima s univerzalnim međunarodnim organizacijama, 1975., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 12/1993.

²¹ Lapaš, *op. cit.* (bilj. 4), str. 31.

²² *Ibid.*, str. 26.

3. VIJEĆE EUROPE

3.1. Razvitak ideje o ujedinjenoj Europi

Užasi i strahote koji su se dogodili tijekom Drugog svjetskog rata, jednog od najsmrtonosnijih oružanih sukoba u povijesti, šokirali su javnost i zapravo pomogli formirati ideju o suradnji između država i osnivanju međunarodnih organizacija koje bi, između ostalog, bile usmjerene na zaštitu ljudskih prava. Europski kontinent je bio najviše pogođen razaranjima Drugog svjetskog rata i bilo je potrebno obnoviti cjelokupne gospodarske i političke sustave u europskim državama te omogućiti stanovništvu oporavak kako materijalno, tako i emocionalno. Cijeli svijet, ne samo Europa, bio je šokiran razmjerima užasa proizašlim iz nacističkog režima, od kršenja međunarodnog humanitarnog prava preko brutalnog kršenja ljudskih prava koja nažalost još tada nisu bila izričito i sustavno regulirana. Iz svega toga ipak je proizašlo nešto dobro. Predstavnici država uvidjeli su da je suradnja *condicio sine qua non* napretka cjelokupne međunarodne zajednice, ali i svake države posebno, stoga su još tijekom rata započeli razgovore o stvaranju svjetske međunarodne organizacije. Organizacija Ujedinjenih naroda osnovana je 24. listopada 1945. godine u San Franciscu te se smatra najznačajnijom svjetskom međunarodnom organizacijom i pionikom u stvaranju boljih životnih standarda, jače suradnje, promoviranja demokratskih vrijednosti i nužnosti poštivanja ljudskih prava na univerzalnoj razini. Nakon rata, svjesni prijetnji demokratskom sustavu od strane totalitarnih režima koji su opstali na vlasti u pojedinim državama (npr. u SSSR-u), europski čelnici okrenuli su se stvaranju regionalne međunarodne organizacije koja bi geografski bila ograničena na Europu. Jedan od najznačajnijih protagonista u ratnoj i poslijeratnoj Europi bio je bivši britanski premijer, Winston Churchill,²³ koji je u svom čuvenom predavanju na Sveučilištu u Zürichu 19. rujna 1946. godine prvi iznio tezu o ujedinjenoj Europi, tzv. *United States of Europe*.²⁴ Churchill je iznio svoje viđenje o tome kako bi politička i pravna budućnost Europe trebala izgledati, po uzoru na Sjedinjene Američke Države (dalje u tekstu: SAD), državu koju s Ujedinjenim Kraljevstvom, posebice od događaja tijekom Drugog svjetskog rata, povezuje vrlo snažno partnerstvo na svim razinama, stoga nas ne treba čuditi Churchillova usporedba. Ono što države

²³ Sir Winston Leonard Spencer Churchill, 1874. – 1965., bivši britanski premijer i političar.

²⁴ „*And why should there not be a European group which could give a sense of enlarged patriotism and common citizenship to the distracted peoples of this mighty continent? And why should it not take its rightful place with other great groupings and help to shape the honourable destiny of man? In order that this may be accomplished there must be an act of faith in which the millions of families speaking many languages must consciously take part. (...) Under and within that world concept we must recreate the European family in a regional structure called, it may be, the United States of Europe, and the first practical step will be to form a Council of Europe.*“ Winston Churchill and the Council of Europe, <https://www.coe.int/en/web/documents-records-archives-information/winston-churchill-and-the-ce#%2219134386%22:0>}, pristupljeno 5.10.2024.

europskog kontinenta ipak razlikuje od SAD-a jest bogatstvo kultura budući da od sjevernih i južnih, do istočnih i zapadnih granica kontinenta, europsko društvo obiluje svestranim običajima, različitim službenim jezicima, načinima življenja te poimanja svijeta oko sebe i pravnog sustava unutar kojeg pojedina država funkcionira. No, usprkos tome sve ih okupljaju zajedničke europske vrijednosti i standardi koji se prenose još od filozofa antičke Grčke i Rima, poput demokracije, vladavine prava, socijalne pravde i zaštite ljudskih prava. Potaknuti takvim razmišljanjima Winston Churchill i Duncan Sandys²⁵ 1946. godine uspostavili su Anglo-francuski ujedinjeni europski pokret (*Anglo-French United European Movement* – UEM) koji je djelovao kao platforma za komunikaciju između najrazličitijih saveza i organizacija nastalih u poslijeratnoj Europi.²⁶ Uporna želja za suradnjom doprinijela je održavanju kongresa Odbora za koordinaciju europskih pokreta 17. srpnja 1947. godine u Parizu, kojem su prisustvovali UEM, *La Ligue Européenne de Coopération Economique* (LECE), *L'Union européenne des Fédéralistes* (UEF) i *L'Union parlementaire européenne* (UPE), a na sastanku koji je slijedio 10. studenog iste godine naziv je izmijenjen u Zajednički međunarodni odbor pokreta za europsko jedinstvo (*The Joint International Committee of the Movements for European Unity*).²⁷

Zatim je u od 8. do 11. svibnja 1948. godine u Nizozemskoj, u Den Haagu, u organizaciji Zajedničkog međunarodnog odbora pokreta za europsko jedinstvo održan „Kongres Europe“ kojem je prisustvovalo više od 800 delegata iz raznih dijelova Europe te iz različitih područja djelovanja (politika, gospodarstvo, kultura), a pridružili su im se i promatrači iz Kanade i SAD-a.²⁸ Na Kongresu je dano zeleno svjetlo za nastanak europske skupštine i europskog posebnog vijeća, tijela čiji je zadatak bio izraditi plan za političku i gospodarsku integraciju, a s obzirom na veliko iskustvo iz prijašnjih godina već tada je predloženo donošenje povelje o ljudskim pravima i suda kao nadzornog mehanizma.²⁹ Zajednički međunarodni odbor pokreta za europsko jedinstvo 25. listopada 1948. godine mijenja ime i nastaje Europski pokret (*European Movement*) čiji je prvi ali i najvažniji uspjeh osnivanje nove regionalne međunarodne organizacije, Vijeća Europe.³⁰

²⁵ Duncan Sandys, 1908. – 1987., britanski političar i državnik.

²⁶ European Movement, Who we are, dostupno na: <https://archive.europeanmovement.eu/who-we-are/history/>, pristupljeno 5.10.2024.

²⁷ Omejec, J., *Vijeće Europe i Europska unija: institucionalni i pravni okvir*, Novi informator, Zagreb, 2008., str. 45.

²⁸ *Ibid.*

²⁹ *Ibid.*, str. 46.

³⁰ European Movement, Who we are, dostupno na: <https://archive.europeanmovement.eu/who-we-are/history/>, pristupljeno 5.10.2024.

3.2. Nastanak Vijeća Europe i članstvo

Vijeće Europe ubraja se u najstarije regionalne međunarodne organizacije, a osnovalo ga je u Londonu 5. svibnja 1949. godine deset zapadnoeuropskih zemalja: Belgija, Danska, Francuska, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Švedska i Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske, a taj datum se po odluci Odbora ministara obilježava kao Dan Vijeća Europe.³¹ Statut Vijeća Europe (dalje u tekstu: Statut),³² kao svojevrsni „ustav“, odnosno konstitutivni akt te međunarodne organizacije donesen je 1949. godine. Sjedište Vijeća Europe nalazi se u gradu Strasbourgu u Francuskoj, u Palači Europe, dok sama organizacija danas obuhvaća 46 država članica³³ i više od 700 milijuna ljudi, a ove godine slavi 75. godišnjicu postojanja. Jezici na kojima se odvija službena komunikacija su francuski i engleski, dok se u Parlamentarnoj skupštini upotrebljavaju još i njemački i talijanski. Službena himna prihvaćena 1971. godine od strane Odbora ministara, na prijedlog Parlamentarne skupštine je Oda radosti. Zastavu Vijeća Europe čini kružnica od 12 zlatnih zvijezda na plavoj podlozi, čime se želi poslati poruka o solidarnosti i zajedništvu. Članstvo Vijeća Europe čine države, no kao što smo već u ranijim poglavljima objasnili, Vijeće Europe nije „...jednostavni skup država članica, već je to zasebna pravna osoba koja ima svoja vlastita tijela, službenike, administrativni aparat, a ima i pravnu volju relativno neovisnu o svojim članicama te je nositelj vlastitih prava i obaveza.“³⁴ Vijeće Europe je međunarodnopravno priznat subjekt međunarodnog prava sa sposobnošću sklapanja međunarodnih ugovora (*jus contrahendi*) i pravom poslanstva (*jus legationis*).

Svoj identitet regionalne međunarodne organizacije Vijeće Europe je izrazilo i u Preporuci 1247 (1994) o proširenju Vijeća Europe koju je 4. listopada 1994. godine usvojila Parlamentarna skupština, a u kojoj je utvrđeno da je: „članstvo Vijeća Europe u načelu otvoreno onim

³¹ Lapaš, *op. cit.* (bilj. 4), str. 230.

³² Statut Vijeća Europe, 1949., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 8/1998., 9/1998. Otvoren je za potpisivanje 5. svibnja 1949., a stupio je na snagu 3. kolovoza 1949. godine.

³³ Uz 10 država koje su osnovale Vijeće Europe, članice organizacije su još i: Grčka (1949.); Turska (1949.); Island (1950.); Njemačka (1950.); Austrija (1956.); Cipar (1961.); Švicarska (1963.); Malta (1965.); Portugal (1976.); Španjolska (1977.); Lihtenštajn (1978.); San Marino (1988.); Finska (1989.); Mađarska (1990.); Poljska (1991.); Bugarska (1992.); Estonija (1993.); Litva (1993.); Slovenija (1993.); Češka (1993.); Slovačka (1993.); Rumunjska (1993.); Andora (1994.); Latvija (1995.); Albanija (1995.); Moldavija (1995.); Sjeverna Makedonija (1995.); Ukrajina (1995.); Hrvatska (1996.); Gruzija (1999.); Armenija (2001.); Azerbajdžan (2001.); Bosna i Hercegovina (2002.); Srbija (2003.); Monaco (2004.) i Crna Gora (2007.), 46 Member States, <https://www.coe.int/en/web/portal/46-members-states>, pristupljeno 18.10.2024.

³⁴ Omejec, *op. cit.* (bilj. 27), str. 51.

državama čiji se nacionalni teritorij nalazi u cijelosti ili barem djelomično u Europi i čija je kultura usko povezana s europskom kulturom.“³⁵

Vijeće Europe je međuvladina organizacija otvorena za članstvo svim državama s područja Europe koje se pridržavaju uvjeta postavljenih u članku 3. Statuta Vijeća Europe i ulažu potrebne napore u ispunjavanju preuzetih obaveza, a s obzirom da je članstvo dobrovoljno, isto tako se može i istupiti iz članstva, što predviđa članak 7. Statuta.³⁶ Svjesnost o velikoj heterogenosti država članica koja sa sobom donosi mogućnost potencijalnog neslaganja, kočenja napretka te ultimativno može rezultirati nemogućnošću poduzimanja nužnih koraka u trenutnim političkim krizama, unaprijed je rezultirala praktičnim rješenjem problema propisujući u članku 8. Statuta da se svakoj državi članici, čiji postupci budu dovodili do teškog kršenja obaveza iz članka 3. Statuta, može suspendirati pravo zastupanja u Vijeću Europe, a Odbor ministara ima ovlast pozvati je da se dobrovoljno povuče iz članstva. Ako ta država odbije povući se iz članstva, Odbor ministara ima ovlast odlučiti o prestanku njenog članstva u Vijeću Europe. „Statut tako zapravo povezuje suspenziju, dobrovoljno povlačenje iz članstva i isključenje.“³⁷ Nadalje, u članku 9. Statuta predviđena je tzv. „mala suspenzija“, sankcija u ovlasti Odbora ministara do koje dolazi kada pojedina država ne podmiri svoje financijske obaveze, a koja također rezultira suspenzijom prava zastupanja u Odboru ministara i Parlamentarnoj skupštini.³⁸ Jedan od primjera povlačenja iz članstva Vijeća Europe je Grčka, koja je primljena u članstvo kao 11. punopravna članica 9. kolovoza 1949. godine, da bi 1970. godine istupila iz članstva suočena s brojnim optužbama o kršenju ljudskih prava i ponižavajućem postupanju uslijed unutarnjih previranja. Nakon svrgnuća represivnog režima Grčka je 28. studenog 1974. godine ponovno primljena u članstvo Vijeća Europe.³⁹ Najpoznatiji primjer prestanka članstva neke države u Vijeću Europe u novije vrijeme je slučaj Ruske Federacije čije je članstvo u Vijeću Europe prestalo Rezolucijom CM/Res (2022)2 kao izravna posljedica oružanog napada na Ukrajinu.⁴⁰

³⁵ Recommendation 1247 (1994) on enlargement of the Council of Europe, točka 2., dostupno na: <https://pace.coe.int/en/files/15281>, pristupljeno 23.10.2024.

³⁶ „Svaka se članica Vijeća Europe može povući tako da službeno obavijesti glavnog tajnika o svojoj odluci. Takvo će povlačenje proizvesti učinak na kraju tekuće financijske godine ako je obavijest dana tijekom prvih devet mjeseci te financijske godine, a na kraju sljedeće financijske godine ako je obavijest dana tijekom posljednja tri mjeseca financijske godine.“ Statut, članak 7.

³⁷ Lapaš, *op. cit.* (bilj. 4), str. 231.

³⁸ *Ibid.*

³⁹ Omejec, *op. cit.* (bilj. 27), str. 54.

⁴⁰ Vidi: *infra.*, poglavlje 8.

Statutom Vijeća Europe proklamirani su ciljevi organizacije koji se sastoje u stvaranju sve veće kohezije i osiguravanju zaštite zajedničke europske baštine i tradicionalnih europskih vrijednosti, te u stvaranju boljih uvjeta i povoljnije klime za gospodarski i kulturni napredak, a u skladu s time u članku 3., koji ujedno daje uvid u uvjete za članstvo u organizaciji, izrijekom je regulirano: „Svaka članica Vijeća Europe priznaje načelo vladavine prava i načelo prema kojem svaka osoba pod njezinom jurisdikcijom mora uživati ljudska prava i temeljne slobode te se obvezuje da će iskreno i djelotvorno surađivati na postizanju cilja određenog u poglavlju I.“⁴¹ „Uz to, kao svrha Organizacije navedeno je i raspravljanje o pitanjima od zajedničkog interesa država članica, posebice na ekonomskom, socijalnom, kulturnom, znanstvenom polju, u pravnim i upravnim pitanjima, kao i unaprjeđenje ljudskih prava i temeljnih sloboda u državama članicama.“⁴²

Republika Hrvatska je 4. svibnja 1992. godine dobila status posebnog gosta pri Vijeću Europe, dok je 11. rujna iste godine predana molba za punopravno članstvo, što je pokrenulo politički proces, a prijam u Vijeće Europe odgađan je u razdoblju od 1993. do 1995. zbog političke situacije i Domovinskog rata. Nakon što su se stekli potrebni uvjeti 1996. godine, predsjednik Republike Hrvatske i predsjednik Hrvatskog sabora 15. ožujka potpisali su dokument o 21 obvezi koju se Republika Hrvatska obvezala ispuniti „...od kojih su se posebno naglašavale one vezane uz zaštitu ljudskih prava i zaštitu nacionalnih manjina, funkcioniranje pravnog sustava i vladavine prava, slobodu medija i širenje lokalne demokracije.“⁴³ Zatim je Odbor ministara donio rezoluciju kojom je Hrvatska pozvana u članstvo. Navedena rezolucija bila je ključan korak te je tadašnji hrvatski ministar vanjskih poslova 6. studenog 1996. godine potpisao Statut Vijeća Europe, Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina, Europsku konvenciju o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja te Europsku konvenciju o pranju, trgovanju, privremenom oduzimanju i oduzimanju dobiti stečene kaznenim djelom, čime je Republika Hrvatska postala 40. punopravna članica Vijeća Europe.⁴⁴

⁴¹ Statut, članak 3.

⁴² Lapaš, *op. cit.* (bilj. 4), str. 230.-231.

⁴³ Omejec, *op. cit.* (bilj. 27), str. 53.

⁴⁴ *Ibid.*, str. 55.-56.

3.3. Područja djelovanja Vijeće Europe

Vijeće Europe pripada međuvladinim međunarodnim organizacijama s vrlo širokim spektrom tema koje istražuje, za koje se zalaže, analizira ih i traži potencijalno bolja i učinkovitija rješenja za probleme na koje pritom nailazi. U fokusu su primarno vladavina prava, zaštita demokracije u pravnim sustavima država članica, a najveći naglasak stavljen je na ljudska prava. Velik napor uložen je da se ukine smrtna kazna na području država članica, što je i učinjeno Protokolom 6. uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda iz 1983. godine i Protokolom 13. iz 2003. godine, a brojna druga tijela Vijeća Europe, poput Odbora Vijeća Europe za sprječavanje mučenja i Europskog odbora za socijalna prava, nadziru kvalitetu zaštite ljudskih prava unutar svih 46 država članica svojim redovitim ali i nenajavljenim posjetima. Razni mehanizmi Vijeća Europe koriste se za razvitak svijesti o toleranciji i slobodi medija i izražavanja te se predstavnicima medija kroz sudsku praksu pruža značajna zaštita s ciljem što točnijeg izvještavanja javnosti u državama članicama o problemima i opasnostima koje se odvijaju u stvarnosti. Iznimno važne teme kojima se Vijeće Europe bavi su sprječavanje diskriminacije i rasizma, zaštita nacionalnih manjina, ravnopravnost spolova unutar strukture same Organizacije, ali i diljem država članica, zatim jednakost uvjeta zaposlenja muškaraca i žena, suzbijanje nasilja nad ženama i djecom, pružanje edukacije ljudima o njihovim pravnim mogućnostima nakon nasilja te osiguravanje učinkovitog kaznenog progona i pravosuđa, a posebna pažnja u novije doba posvećuje se pitanjima izbjeglica i klimatskim promjenama.⁴⁵

3.4. Organi Vijeća Europe

3.4.1. Tajništvo

Tajništvo je administrativno-tehnički organ čiji zadatak je pružati podršku ostalim organima, a čine ga glavni tajnik i njegov zamjenik, te potrebno osoblje. Glavnog tajnika⁴⁶ i njegovog zamjenika⁴⁷ na mandat od pet godina predlaže Odbor ministara, a imenuje ih Parlamentarna skupština, dok ostalo osoblje izabire glavni tajnik.⁴⁸ Glavni tajnik čelnik je organizacije, vodi njene poslove na unutarnjoj razini, predstavlja ju na međunarodnoj razini te svake godine

⁴⁵ Ukratko o Vijeću Europe, Postignuća, dostupno na: <https://www.coe.int/hr/web/about-us/achievements>, pristupljeno 10.10.2024.

⁴⁶ Secretary General, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/secretary-general/home>, pristupljeno 10.10.2024.

⁴⁷ Deputy Secretary General, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/deputy-secretary-general/home>, pristupljeno 10.10.2024.

⁴⁸ Trenutni Glavni tajnik Vijeća Europe je Alain Berset, a njegov zamjenik je Bjørn Berge. Prethodna glavna tajnica je bila Marija Pejčinović Burić, bivša ministrica vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske.

podnosi Odboru ministara proračun na usvajanje.⁴⁹ Sjedište tajništva smješteno je u sjedištu Vijeća Europe, u Strasbourgu, a glavni tajnik za svoj rad odgovara Odboru ministara. Nezavisnost i nepristranost zaposlenika tajništva zajamčena je odredbama Statuta, u članku 36., t. d), e) i f), koji im zabranjuju bilo kakvu djelatnost kontradiktornu njihovim obavezama ili djelovanje prema uputama nacionalnih vlada i drugih aktera izvan same organizacije te im zabranjuje rad u Parlamentarnoj skupštini, nacionalnim parlamentima i vladama.

3.4.2. Odbor ministara

Odbor ministara⁵⁰ (*Committee of Ministers*) je izvršni organ Vijeća Europe predviđen Statutom, a svaku državu članicu u Odboru predstavlja jedan predstavnik koji ima pravo na jedan glas, ministar vanjskih poslova odnosno države,⁵¹ dakle ima 46 članova. Slučaj kada ministar vanjskih poslova ne bi mogao predstavljati svoju državu predviđen je u članku 14. Statuta te se kao njegov zamjenik javlja drugi član vlade. Sjednice Odbora ministara održavaju se prije otvaranja Parlamentarne skupštine, na početku njenog zasjedanja, te u svako drugo doba kada je potrebno te se sjednice održavaju u sjedištu Vijeća Europe, iza zatvorenih vrata. Izvješće o svom radu podnosi Parlamentarnoj skupštini na svakom njenom zasjedanju.⁵² Zadatak Odbora ministara je provoditi potrebne mehanizme kako bi se očuvali zadani ciljevi organizacije, a u tu svrhu ima ovlast sklapanja konvencija i sporazuma te usuglašavanja zajedničkih politika i rješenja o trenutnim političkim pitanjima. Također, može osnivati savjetodavne ili tehničke odbore, u slučajevima kada smatra da je potreban detaljniji i stručniji pristup problemu.⁵³

3.4.3. Parlamentarna skupština

Parlamentarna skupština Vijeća Europe⁵⁴ (*Parliamentary Assembly of the Council of Europe*) (dalje u tekstu: Parlamentarna skupština) najstarija je međunarodna višestranačka skupština,

⁴⁹ The Council of Europe in brief, Structure, dostupno na: <https://www.coe.int/hr/web/about-us/structure>, pristupljeno 10.10.2024.

⁵⁰ About the Committee of Ministers, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/cm/about-cm>, pristupljeno 10.10.2024.

⁵¹ Republiku Hrvatsku u Odboru ministara Vijeća Europe predstavlja ministar vanjskih i europskih poslova, dr. sc. Goran Grlić Radman.

⁵² Omejec, *op. cit.* (bilj. 27), str. 60.

⁵³ Više o savjetodavnim i tehničkim odborima Odbora ministara vidi na mrežnoj stranici: Committee of Ministers, Our work, <https://www.coe.int/en/web/cm/our-work>, pristupljeno 10.10.2024.

⁵⁴ Parliamentary Assembly, dostupno na: <https://pace.coe.int/en/>, pristupljeno 10.10.2024.

sastavljena od 306 zastupnika iz nacionalnih parlamenata svih 46 država članica i još 306 njihovih zamjenika što čini ukupno 612 predstavnika, a prvotni naziv Savjetodavna skupština promijenjen je 1994. godine odlukom Odbora ministara.⁵⁵ Parlamentarnu skupštinu čine parlamentarni zastupnici država članica, izabrani na parlamentarnim izborima u svakoj od država članica na način uređen nacionalnim zakonodavstvima, a svaki predstavnik mora biti državljanin države koju predstavlja te ne može u isto vrijeme i obnašati dužnost u Odboru ministara.⁵⁶ Dok u Odboru ministara svaka država članica ima samo jedan glas jer ima jednog predstavnika, u Parlamentarnoj skupštini raspored glasova određen je drukčije, naime, svakoj državi dodijeljen je određeni broj predstavnika, a time i glasova, srazmjerno broju stanovnika svake države članice pa je tako najveći mogući broj predstavnika osamnaest, najmanji dva,⁵⁷ dok Republiku Hrvatsku predstavlja pet predstavnika.⁵⁸ Mandat svakog predstavnika traje za svo vrijeme dok je zastupnik u nacionalnom parlamentu, a komplementarno Odboru ministara u članku 25., t. c) Statuta određeno je da predstavnik može imati zamjenika, također zastupnika u nacionalnom parlamentu koji u njegovoj odsutnosti može prisustvovati sjednicama te ima pravo raspravljanja i glasovanja umjesto njega. Parlamentarna skupština ima svog predsjednika⁵⁹ i 19 potpredsjednika.⁶⁰ Redovita zasjedanja Parlamentarne skupštine su javna i odvijaju se jednom godišnje u sjedištu Vijeća Europe, u Strasbourgu, u vremenu koje sama odredi, a ne mogu trajati duže od mjesec dana, osim u posebnim slučajevima kada se Parlamentarna skupština i Odbor ministara zajednički tako dogovore zbog kompleksnosti političke zbilje. Statutom je predviđena i mogućnost izvanrednog zasjedanja radi poduzimanja hitnih mjera, a ovlast sazivanja takvih sjednica je u rukama Odbora ministara ili predsjednika Parlamentarne skupštine koji u tom slučaju pobliže definiraju mjesto i datum zasjedanja. Parlamentarna skupština imenuje Glavnog tajnika i njegovog zamjenika, Povjerenika za ljudska prava i suce Europskog suda za ljudska prava, uspostavlja dijalog između političkih aktera u državama članicama u svrhu efikasnijeg odgovora na međunarodne krize, pomaže državama u ostvarivanju njihovih obaveza preuzetih Statutom i ostalim aktima u okviru Vijeća Europe, kritički razmatra djelovanje raznih drugih međunarodnih organizacija poput UN-a, Europske unije, WHO-a, NATO-a, FIFA-e i slično u području ljudskih prava i demokracije te daje zeleno

⁵⁵ Omejec, *op. cit.* (bilj. 27), str. 61.

⁵⁶ Statut, čl. 25., t. a).

⁵⁷ Maksimalni broj predstavnika, njih 18, imaju najmnogoljudnije države članice poput Ujedinjenog Kraljevstva, Italije, Francuske i Njemačke, a po dva predstavnika otpadaju na države s najmanjim brojem stanovnika poput Monaka, Lihtenštajna, San Marina i Andore.

⁵⁸ National delegations, dostupno na: <https://pace.coe.int/en/pages/national-delegations>, pristupljeno 12.10.2024.

⁵⁹ Trenutni predsjednik Parlamentarne skupštine je Theodoros Rousopoulos.

⁶⁰ Popis svih 19 trenutnih potpredsjednika Parlamentarne skupštine dostupan na: <https://pace.coe.int/en/pages/vice-presidents>, pristupljeno 18.10.2024.

svjetlo za ulazak u članstvo.⁶¹ Prema *Omejec*: „U više od 50 godina postojanja, Parlamentarna skupština Vijeća Europe, kao međunarodno interparlamentarno tijelo, pokazala je osposobljenost za životnost i prilagodljivost razvitku Europe, osobito velikim povijesnim promjenama koje su se dogodile krajem 20. stoljeća. Čini se da nijedan drugi međunarodni parlamentarni forum nije toliko osposobljen da provodi integraciju novih demokracija srednje i istočne Europe u novi europski poredak kao što je to Parlamentarna skupština.“⁶² Kao i Odbor ministara, Parlamentarna skupština ima ovlast osnivati različite pomoćne organe koji joj pružaju podršku i pomoć u njezinom radu.⁶³

3.4.4. Kongres lokalnih i regionalnih vlasti

Godine 1957. u okviru Vijeća Europe osnovana je Konferencija lokalnih vlasti Europe (*The Conference of Local Authorities of Europe*) (dalje u tekstu: Konferencija), sa svrhom okupljanja predstavnika lokalnih i regionalnih zajednica iz država članica kako bi se potaknuo dijalog i razmjena iskustva. Konferencija je prestala postojati, a prema odluci donesenoj 1993. godine na prvom Summitu Vijeća Europe u Beču od 1994. godine⁶⁴ nadomjestilo ju je savjetodavno tijelo Vijeća Europe, Kongres lokalnih i regionalnih vlasti⁶⁵ (*Congress of Local and Regional Authorities*) (dalje u tekstu: Kongres) koji se sastoji od dva doma: Doma lokalnih vlasti (*Chamber of Local Authorities*) i Doma regija (*Chamber of regions*).⁶⁶ Delegati koji predstavljaju države članice su predstavnici koji su neposredno izabrani u tijelima lokalnih i regionalnih vlasti iz pojedinih država članica na nacionalnim lokalnim izborima ili dužnosnici koji odgovaraju neposredno lokalnim/regionalnim vlastima, a u što proporcionalnijoj mjeri moraju biti zastupljene različite političke opcije i različite razine lokalnih i regionalnih vlasti te

⁶¹ Detaljnije o radu Parlamentarne skupštine Vijeća Europe pogledati na: The powers of the Assembly, dostupno na: <https://pace.coe.int/en/pages/powers>, pristupljeno 10.10.2024.

⁶² *Omejec, op. cit.* (bilj. 27), str. 62.-63.

⁶³ Parlamentarna skupština osnovala je sljedeće odbore: Odbor za politička pitanja i demokraciju; Odbor za pravna pitanja i ljudska prava; Odbor za socijalna pitanja, zdravlje i održivi razvoj; Odbor za migracije, izbjeglice i prognanike; Odbor za kulturu, znanost, obrazovanje i medije; Odbor za ravnopravnost i nediskriminaciju; Nadzorni odbor; Odbor za poslovnik, imunitete i institucionalna pitanja; Odbor za izbor sudaca Europskog suda za ljudska prava. Vidi mrežnu stranicu: Council of Europe, Parliamentary Assembly, The general committees of the Assembly, dostupno na: <https://pace.coe.int/en/pages/committees>, pristupljeno 18.10.2024.

⁶⁴ Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Europe 2024. godine slavi 30 godina postojanja i djelovanja.

⁶⁵ Congress of Local and Regional Authorities, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/congress>, pristupljeno 18.10.2024.

⁶⁶ Congress of Local and Regional Authorities, Origins and history, dostupno na: [https://www.coe.int/en/web/congress/origins-and-history#{%229886575%22:\[0\],%229886634%22:\[0\]}](https://www.coe.int/en/web/congress/origins-and-history#{%229886575%22:[0],%229886634%22:[0]}), pristupljeno 17.10.2024.

je potrebno ostvariti pravednu zastupljenost predstavnika oba spola.⁶⁷ Ukupan broj svih izabranih predstavnika i njihovih zamjenika je 612, a zajedno čine bazu od preko 150 000 tisuća tijela lokalnih i regionalnih vlasti diljem država članica. Republiku Hrvatsku u Kongresu predstavlja pet predstavnika i još pet njihovih zamjenika.⁶⁸ Najvažniji dokument je Europska povelja o lokalnoj samoupravi (*The European Charter of Local Self – Government*)⁶⁹ koja je otvorena za potpisivanje 15. listopada 1985. godine te je stupila na snagu 1. rujna 1988. godine, u kojoj su propisani europski standardi djelovanja, prava i dužnosti u području lokalne i regionalne samouprave, a ratificirale su je sve države članice organizacije.⁷⁰

3.4.5. Povjerenik za ljudska prava Vijeća Europe

Povjerenik za ljudska prava (*Commissioner for Human Rights*)⁷¹ (dalje u tekstu: Povjerenik) neovisna je i nezavisna institucija u okviru Vijeća Europe, formirana 1999. godine. Glavni zadatak Povjerenika⁷² je podizati svijest i educirati države o potrebi za sve snažnijom i sveobuhvatnijom zaštitom ljudskih prava, a imenuje ga Parlamentarna skupština s liste od tri kandidata na prijedlog Odbora ministara.⁷³ Mandat Povjerenika traje šest godina, bez mogućnosti reizbora, a njegova je uloga u europskom sustavu zaštite prava prije svega preventivna. Mogli bismo je usporediti s ulogom pravobranitelja u Republici Hrvatskoj, jer nema nikakvih izvršnih ovlasti, već može samo donositi preporuke i stručne savjete te ići u posjete državnim tijelima i društvenim institucijama u državama članicama s ciljem promicanja tolerancije i razvoja nacionalnih zakonodavstava u pogledu ljudskih prava.⁷⁴ U svom radu surađuje s vladama, novinarima, borcima za ljudska prava, akademikima i dr.

⁶⁷ Congress of Local and Regional Authorities, National delegations, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/congress/national-delegations>, pristupljeno 18.10.2024.

⁶⁸ Congress of Local and Regional Authorities, National delegation to the Congress: Croatia, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/congress/country?id=41>, pristupljeno 18.10.2024.

⁶⁹ Europska povelja o lokalnoj samoupravi, 1985., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 14/1997., 2/2007., 4/2008., 5/2008.

⁷⁰ The European Charter of Local Self-Government, dostupno na: [https://www.coe.int/en/web/congress/the-charter-how-it-works#{%229888493%22:\[0\]}](https://www.coe.int/en/web/congress/the-charter-how-it-works#{%229888493%22:[0]}), pristupljeno 18.10.2024.

⁷¹ Commissioner for Human Rights, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/commissioner>, pristupljeno 18.10.2024.

⁷² Trenutni Povjerenik za ljudska prava Vijeća Europe je Michael O'Flaherty, imenovan u siječnju 2024. godine.

⁷³ Council of Europe, Online resources, The Commissioner for Human Rights, dostupno na: <https://edoc.coe.int/en/human-rights-commissioner/8017-the-commissioner-for-human-rights.html>, pristupljeno 18.10.2024.

⁷⁴ Omejec, *op. cit.* (bilj. 27), str. 67.

4. EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA KAO ČUVAR KONVENCIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA

Europski sud za ljudska prava (*European Court of Human Rights*, ECHR) (dalje u tekstu: Europski sud, Sud) jedan je od organa Vijeća Europe, no on nije uspostavljen Statutom već Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje u tekstu: Konvencija) te zapravo djeluje kao posljednja crta obrane u slučaju kršenja prava zajamčenih Konvencijom. Europski sustav zaštite ljudskih prava praktički je stvoren 1950. godine kad je donesena Konvencija, a smatra se inventivnim za vrijeme u kojem je nastao jer je od samih početaka uz navođenje ljudskih prava i sloboda predviđao djelotvorni nadzorni mehanizam za njihovu zaštitu. Kako je prvotno predviđeno Konvencijom, nadzorni mehanizam se sastojao od dva organa Vijeća Europe: Europske komisije za ljudska prava (*European Commission on Human Rights*) (dalje u tekstu: Komisija) osnovane 1954. godine i Europskog suda za ljudska prava osnovanog 1959. godine te zbog toga cijeli sustav nadzora nad zaštitom konvencijskih prava nazivamo „sustavom dvostrukog kolosijeka“, a s obzirom na tadašnje široke ovlasti Odbora ministara u pogledu nadzora i izvršenja odluka Komisije i Europskog suda čak možemo govoriti i o „tripartitnom sustavu“.⁷⁵ Kako se broj država članica Vijeća Europe tijekom vremena povećavao i kako je među pojedincima rasla svijest o konvencijskim pravima i dostupnosti njihove zaštite, tako je 80.-ih i 90.-ih godina prošlog stoljeća došlo do velikog porasta broja slučajeva, zasićenja organa koji su tvorili nadzorni mehanizam i faktične nemogućnosti učinkovitog i pravovremenog sudske odlučivanja. Sve navedeno rezultiralo je temeljitom izmjenom dotadašnjeg sustava „dvostrukog kolosijeka“, donošenjem Protokola br. 11. uz Konvenciju koji je otvoren za potpisivanje 11. svibnja 1994. godine. Njime su dakle ukinuti Komisija i Sud te je uspostavljena jedinstvena institucija – Europski sud za ljudska prava, kao stalni sud sa sjedištem u Strasbourgu, u Zgradi ljudskih prava,⁷⁶ a Odbor ministara zadržao je samo ovlasti u pogledu nadzora nad izvršenjem presuda novog Europskog suda za ljudska prava u državama članicama te su mu ukinute prijašnje sudske ovlasti.

Druga novina koju je sa sobom donio Protokol 11. bila je odredba o pravu svakog pojedinca da podnese zahtjev sada jedinstvenom Europskom sudu za ljudska prava, bez mogućnosti države stranke Konvencije da se opire podnošenju zahtjeva. Naime, po prijašnjem uređenju država je posebnom izjavom morala dati svoj pristanak za podnošenje zahtjeva i ulazak pod nadležnost

⁷⁵ *Ibid.*, str. 241.

⁷⁶ Zgrada ljudskih prava otvorena je 1995. godine, a projektirao ju je britanski arhitekt Lord Richard Rogers. Za detaljnije podatke i slike zgrade pogledati: Ukratko o Vijeću Europe, Sjedišta i uredi, dostupno na: <https://www.coe.int/hr/web/about-us/headquarters-and-offices>, pristupljeno 18.10.2024.

Europskog suda za ljudska prava. Sada je svakoj fizičkoj osobi, skupini osoba i nevladinim organizacijama priznato pravo na podnošenje pojedinačnog zahtjeva pred Europskim sudom za ljudska prava ako smatraju da im je određenim djelovanjem države članice povrijeđeno neko konvencijsko pravo. Nove reforme Europskog suda za ljudska prava uvedene su Protokolima br. 14., 15. i 16. uz Konvenciju. Protokolom br. 14 koji su ratificirale sve države članice Vijeća Europe i koji je na snazi od 1. lipnja 2010. godine, produžen je mandat sudaca koji sada traje devet godina, bez mogućnosti reizbora. Nadalje, cilj tih reformi bio je stvoriti preduvjete za fleksibilnije i brže donošenje odluka, a izmjene se odnose na poboljšanje sposobnosti filtriranja nemeritornih zahtjeva, formiranje novih mjerila za dopuštenost zahtjeva kada podnositelj ne trpi značajnu štetu i mjere kod postupanja u repetitivnim slučajevima.⁷⁷ Slučajevi u kojima su dotada odlučivali odbori od trojice sudaca dani su u nadležnost suca pojedinca koji ne smije biti državljanin države stranke protiv koje je zahtjev podnesen. Također su uvedene dvije izmjene kod ovlasti Odbora ministara, koji je od stupanja na snagu Protokola br. 14. ovlašten tražiti od Europskog suda tumačenje presude i pokrenuti postupak protiv države članice kad tijekom svojih nadzornih ovlasti u izvršenju presude procijeni da država ne želi postupiti po presudi Europskog suda.⁷⁸ Protokol br. 15. na snazi je od 1. kolovoza 2021. godine te su ga ratificirale sve države članice, a uveo je značajnu izmjenu vezanu uz zahtjeve koji se podnose Europskom sudu, jer je njime određeno da se zahtjev mora podnijeti u roku od četiri mjeseca od konačne sudske ili upravne odluke zbog koje se osoba obraća Europskom sudu za ljudska prava, dok je u prijašnjem uređenju rok bio šest mjeseci.⁷⁹ Protokol br. 16.⁸⁰ na snazi je od 1. kolovoza 2018. godine, no njega nisu ratificirale sve države članice. Njime je uvedena mogućnost da najviši sudovi država stranaka podnesu zahtjev za savjetodavnim mišljenjem Europskom sudu za ljudska prava u slučajevima povezanim s tumačenjem i primjenom Konvencije i Protokola.⁸¹

Europski sud za ljudska prava kakav danas poznajemo sastoji se od 46 sudaca, po jedan sudac dolazi iz svake države članice, a imenuje ih Parlamentarna skupština većinom glasova s liste

⁷⁷ Omejec, *op. cit.* (bilj. 27), str. 263.

⁷⁸ Explanatory Report to Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending the control system of the Convention, CETS – No. 194, Strasbourg, 13.V.2004., dostupno na: <https://www.echr.coe.int/protocols>, pristupljeno 18.10.2024.

⁷⁹ Protocol No. 15 amending the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (CETS No. 213), dostupno na: <https://www.echr.coe.int/protocols>, pristupljeno 18.10.2024.

⁸⁰ Protocol No. 16 to the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, CETS No. 214, 2.X.2013., dostupno na: <https://www.echr.coe.int/protocols>, pristupljeno 18.10.2024.

⁸¹ Pogledati skraćeni dokument sa svim reformama na jednom mjestu: How the Court works, Reform of the Court, History of the ECHR's reforms, dostupno na: <https://www.echr.coe.int/how-the-court-works>, pristupljeno 18.10.2024.

koju predloži država članica, na kojoj su po tri kandidata.⁸² Uvjeti koje kandidat treba ispunjavati da bi postao sudac propisani su u članku 21. Konvencije, koji određuje sljedeće: kandidat mora biti visokog moralnog ugleda i ispunjavati uvjete za obnašanje visokih sudačkih službi ili biti priznat kao iznimno ugledni pravni stručnjak te mora imati manje od 65 godina.⁸³ Suci su neovisni i nepristrani, djeluju u osobnom svojstvu te ne mogu obavljati nikakvu dužnost koja bi bila u suprotnosti s njihovom sudačkom dužnosti niti primati upute od vlada ili drugih državnih ili građanskih institucija.⁸⁴ Razrješenje dužnosti moguće je isključivo u slučaju kad ostali suci dvotrećinskom većinom odluče da navedeni sudac više ne ispunjava uvjete iz članka 21.

O podnesenim zahtjevima Europski sud za ljudska prava može odlučivati kao sudac pojedinac, u odborima od 3 suca, u vijećima od sedam sudaca i u velikom vijeću od sedamnaest sudaca. Ovlasti suca pojedinca propisane su u članku 27., stavku 1. Konvencije koji glasi: „Sudac pojedinac može proglasiti nedopuštenim ili brisati sa sudske liste slučajeva zahtjev podnesen na temelju članka 34., kad takvu odluku može donijeti bez daljnjeg razmatranja.“ Ako sudac pojedinac ne proglasi nedopuštenim pojedini zahtjev niti ga ne izbriše s liste, prosljeđuje ga na odlučivanje odboru ili vijeću. Odbor od trojice sudaca može proglasiti zahtjev nedopuštenim, brisati ga s liste slučajeva ili ga proglasiti dopuštenim i istodobno donijeti presudu o osnovanosti zahtjeva ako postoji ustaljena sudska praksa o tom pitanju.⁸⁵ U slučajevima kada odluke prema člancima 27. i 28. Konvencije nisu donesene, odlučuje vijeće od sedam sudaca, koje u situacijama kad se pred njim pojavi neko važno pitanje o tumačenju i primjeni Konvencije i dodatnih protokola ili bi se nova odluka značajno razlikovala od prijašnje sudske prakse, može ustupiti nadležnost velikom vijeću.⁸⁶ Sudu se u skladu s načelom supsidijarnosti stranke mogu obratiti tek nakon što su iscrpljena sva moguća domaća pravna sredstva u predmetu, unutar četiri mjeseca od konačne odluke, a rasprave su u pravilu javne, osim u slučajevima kad Sud odluči suprotno.

Pred Sud se mogu podnijeti dvije vrste zahtjeva: međudržavni zahtjevi i pojedinačni zahtjevi. Međudržavni zahtjev je zahtjev jedne države članice protiv druge države članice u slučaju kad ona smatra da je njenim djelovanjem povrijeđeno neko pravo zajamčeno Konvencijom i

⁸² Prva sutkinja izabrana iz Republike Hrvatske bila je prof. dr. sc. Nina Vajić, nakon nje dužnost sutkinje obnašala je prof. dr. sc. Ksenija Turković, a od 2022. godine tu dužnost obnaša prof. dr. sc. Davor Derenčinović.

⁸³ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, 1950., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 18/1997., 6/1999., 14/2002., 13/2003., 9/2005., 1/2006., 2/2010., 13/2017., članak 21., stavci 1., 2., i 3.

⁸⁴ *Ibid.*, čl. 21., st. 4.

⁸⁵ *Ibid.*, čl. 28.

⁸⁶ *Ibid.*, čl. 30.

protokolima, no takvi zahtjevi su iznimno rijetki dijelom zbog napora za održavanjem dobrih diplomatskih odnosa između država, a podnose se uglavnom zbog političkih ili humanitarnih razloga.⁸⁷ S druge strane, pojedinačni ili individualni zahtjevi uvedeni Protokolom br. 11. podnose se svakodnevno i ključni su za ostvarivanje zaštite konvencijskih prava, a može ih podnijeti svaki pojedinac, pravna osoba, nevladina organizacija ili skupina pojedinaca koji smatraju da im je povrijeđeno neko pravo zaštićeno Konvencijom.⁸⁸ Nadzor nad izvršenjem sudskih presuda provodi Odbor ministara. Prvu presudu Sud je donio 1. srpnja 1961. godine u predmet *Lawless*.⁸⁹

Europski sud je u svom godišnjem izvješću za 2023. godinu zaključio da je došlo do trenda pada podnesenih zahtjeva u 2023. godini u odnosu na 2022. godinu i kao razlog naveo sve manji broj zahtjeva pristiglih iz Rusije, Turske, Srbije i Grčke.⁹⁰ Prema dostupnim statističkim podacima, podneseno je čak 24% manje zahtjeva u usporedbi s 2022. godinom, a smanjio se i broj zahtjeva koji su još čekali na odluku, za čak 36%. Ipak, doneseno je ukupno 1 014 presuda, što je 13% manje nego godinu ranije.⁹¹

Kao što je već rečeno, ukupan broj presuda u 2023. godini je 1 014, od kojih je u njih 892 nađena barem jedna povreda Europske konvencije, u njih 92 nije nađena nijedna povreda, dok je u njih 17 doneseno prijateljsko rješenje ili su brisane s liste, a u preostalih 15 spadaju ostale odluke (revizija, nenadležnost i slično). Najveći broj presuda u kojima je utvrđena povreda bar jednog članka Konvencije donesen je protiv Ruske Federacije (216), a slijede ju Ukrajina (123) i Turska (72). Države protiv kojih u 2023. godini nije donesena nijedna presuda su Andora, Island, Crna Gora i Lihtenštajn, a u pogledu Finske (2), Irske (2), Monaka (1), San Marina (1) i Švedske (2) presudama je utvrđeno da nije došlo do povrede Konvencije.

U pogledu Republike Hrvatske u 2023. godini Sud je obradio 750 zahtjeva, od kojih je njih 704 proglašeno nedopuštenima ili su brisane s liste. Donio je 27 presuda (o 46 zahtjeva), od kojih je u njih 24 pronašao povredu barem jednog konvencijskog prava.⁹² Zahtjevi podneseni protiv

⁸⁷ Buergenthal, T., Shelton, D., Steward, D. P., *Međunarodna ljudska prava u sažetom obliku*, IV. izdanje (II. hrvatsko izdanje), Rijeka, 2011., str. 151.

⁸⁸ Omejec, *op. cit.* (bilj. 27), str. 246.

⁸⁹ *Lawless protiv Irske*, br. Zahtjeva 332/57, od 1. srpnja 1961.

⁹⁰ Statistički podatci preuzeti sa mrežne stranice Europskog suda za ljudska prava, dostupno na: <https://www.echr.coe.int/statistical-reports>, pristupljeno 23.10.2024.

⁹¹ Na završetku 2023. godine (31. prosinca), ostalo je 68 450 zahtjeva koji čekaju na odluku, njih 23 400 (34,2%) iz Turske, 12 450 (18,2%) iz Ruske Federacije, 8 750 (12,8%) iz Ukrajine, 4 150 (6,1%) iz Rumunjske, 2 750 (4%) iz Italije, 2 450 (3,6%) iz Grčke, 1 900 (2,8%) iz Azerbajdžana, 1 650 (2,4%) iz Poljske, 1 550 (2,2%) iz Srbije, 1 150 (1,7%) iz Moldavije te preostalih 8 250 zahtjeva (12%) otpada na ostalih 37 država članica.

⁹² Country profiles, dostupno na: <https://www.echr.coe.int/press#countryProfiles>, pristupljeno 23.10.2024.

Republike Hrvatske odnosili su se pretežito na povrede konvencijskih odredbi o zabrani nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja (8); o pravu na pošteno suđenje (8); dužini postupka (6) i povrede prava na djelotvoran pravni lijek (3).

Potpune statistike za 2024. godinu još nema, no na datum 30. rujna 2024. godine, ostalo je 62 700 zahtjeva koji čekaju na odluku, njih 23 600 (37,6%) iz Turske, 7 850 (12,5%) iz Ukrajine, 7 350 (11,7%) iz Ruske Federacije, 3 900 (6,2%) iz Rumunjske, 2 600 (4,2%) iz Grčke, 2 400 (3,8%) iz Italije, 2 100 (2,4%) iz Azerbajdžana, 2 000 (3,2%) iz Poljske, 1 200 (1,9%) iz Moldavije, 1 000 (1,6%) iz Slovenije i 8 700 (13,9) zahtjeva iz ostalih 37 država članica.

5. ZAŠTITA LJUDSKIH PRAVA NA UNIVERZALNOJ RAZINI

5.1. Ukratko o ljudskim pravima

Ljudska prava svojstvena su svakom čovjeku, u jednakom obliku i obujmu, a kroz povijest evoluirala su od bazičnih do sve složenijih i suvremenijih prava.⁹³ Prema D. Forsytheu, „ljudska prava čini skup temeljnih ovlasti pojedinca da zahtijeva određene postupke javnih vlasti, bilo da se radi o uzdržavanju od presizanja u zaštićenu sferu pojedinca, kao kod osobnih i političkih sloboda i prava, ili pak o aktivnom djelovanju na ozbiljenju određenih jamstava sloboda i prava kao kod socijalnih, kulturnih i gospodarskih prava.“⁹⁴ Iz toga možemo zaključiti da postoje dvije faze u razvoju ljudskih prava. Prva faza uključuje osobna (građanska) i politička prava, koja još nazivamo negativnim pravima, a čiji su primarni ciljevi zaštita ljudi od nezakonitog djelovanja državnih tijela te zabrana uplitanja u živote ljudi upućena državi. Građanska i politička prava uključuju prije svega pravo na život, zabranu mučenja i nečovječnog postupanja, pravo na slobodu kretanja, pravo na slobodu izražavanja, pravo na privatni i obiteljski život, pravo na privatno vlasništvo i pravo na pravično suđenje.⁹⁵ Kasnije, pod utjecajem globalizacije, razmjene informacija i industrijske revolucije iz prijašnjih prava razvila su se nova, socijalna, ekonomska i kulturna prava koja čine drugu fazu u razvoju ljudskih prava. Njih nazivamo pozitivnim pravima jer podrazumijevaju „...dužnost države da svojim građanima pojedincima, zakonodavstvom osigura određenu sigurnost ili ostvarivanje određenih interesa

⁹³ Međunarodni dan ljudskih prava obilježava se 10. prosinca, na datum kada je 1948. godine Opća skupština Ujedinjenih naroda usvojila Opću deklaraciju o ljudskim pravima.

⁹⁴ Smerdel, B., *Ustavno uređenje europske Hrvatske*, II. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 2020., str. 103.

⁹⁵ Vodič kroz ljudska prava, Građanska prava, dostupno na: <https://www.ljudskaprava.hr/hr teme/sto-su-ljudska-prava/kakva-sve-prava-postoje/gradanska-i-politicka-prava>, pristupljeno 19.10.2024.

pod uvjetima jednakim za sve i svakoga.⁹⁶ U socijalna, ekonomska i kulturna prava uključujemo pravo na obrazovanje, pravo na stanovanje, pravo na pristup hrani i čistoj vodi, pravo na zdravlje i pravo na rad.⁹⁷ U suvremenom dobu možemo govoriti i o trećoj fazi u razvoju prava čovjeka. „Pravima trećeg naraštaja smatraju se nova prava, utemeljena na svijesti o potrebi zaštite čovjekova prirodnog okoliša, te prava drugih živih bića, osim čovjeka, to jest životinja i biljnih vrsta na zaštitu od ugrožavanja njihova opstanka.“⁹⁸ Riječ je o pravu na informiranost, pravu na zaštitu privatnosti na internetu, pravu na mir, pravu na razvoj, pravima nacionalnih manjina, pravu na otvoreno iskazivanje seksualne orijentacije i slično.

Napretkom civilizacije na tehnološkom polju možemo očekivati i razvoj i priznanje novih ljudskih prava, no ne smijemo zaboraviti da se u kontekstu ostvarenja i zaštite ljudskih prava radi o konstantnoj borbi, o procesu koji je dug i nikako nije nepovratan. Velike svjetske krize poput migracijskih kriza u Europi, terorističkih napada, pojave pandemijske krize Covid-19, rasta nacionalizma i ksenofobije diljem svijeta mogu obrnuti proces i vratiti razvoj ljudskih prava na sam početak raznim ograničenjima i kršenjima ljudskih prava, stoga je potreban velik oprez i težnja za stalno prisutnom suradnjom.⁹⁹

5.2. Kratki pregled najvažnijih dokumenata o zaštiti ljudskih prava na univerzalnoj razini

5.2.1. Opća deklaracija o pravima čovjeka

Opća deklaracija o pravima čovjeka¹⁰⁰ (dalje u tekstu: Opća deklaracija) međunarodni je dokument usvojen i proglašen u Općoj skupštini UN-a 10. prosinca 1948. godine i predstavlja jedan od najvažnijih međunarodnih dokumenata o ljudskim pravima u povijesti, a služila je i kao inspiracija Vijeću Europe prilikom sastavljanja njihovog najvažnijeg dokumenta. Opća deklaracija se sastoji od 30 članaka u kojima se navode osnovna prava i slobode svakog čovjeka, a u često citiranom članku 1. propisuje da: „Sva ljudska bića rađaju se slobodna i jednaka u dostojanstvu i pravima. Ona su obdarena razumom i sviješću te trebaju jedna prema drugima postupati u duhu bratstva.“ Također uvodi zabranu diskriminacije po bilo kojoj osnovi (članak 2.), jamči pravo na život i slobodu (članak 3.), zabranjuje ropstvo (članak 4.) i mučenje (članak

⁹⁶ Smerdel, *op. cit.* (bilj. 94), str. 108.

⁹⁷ Vodič kroz ljudska prava, Ekonomska i socijalna prava, dostupno na: <https://www.ljudskaprava.hr/hr/teme/sto-su-ljudska-prava/kakva-sve-prava-postoje/ekonomska-i-socijalna-prava>, pristupljeno 19.10.2024.

⁹⁸ Smerdel, *op. cit.* (bilj. 94), str.114.

⁹⁹ *Ibid.*, str. 118.

¹⁰⁰ Opća deklaracija o pravima čovjeka, usvojena je i proglašena u Općoj skupštini Rezolucijom 217 A (III), 10. prosinca 1948. Vidi Odluku o objavi Opće deklaracije o pravima čovjeka, Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 12/2009.

5.), jamči ljudima pravnu sposobnost (članak 6.) i jednakost pred zakonima (članak 7.), pravo na pravično suđenje (članak 10.) i dr.¹⁰¹ Opća deklaracija ipak nije u svome tekstu predvidjela mehanizam zaštite nad pravima koja su njome zajamčena jer ona nije, što je važno za istaknuti, pravno obvezujući instrument. Riječ je o rezoluciji Opće skupštine koja nije obvezujuća, nego predstavlja konsenzus većine država tadašnje međunarodne zajednice o postojanju i priznanju temeljnih ljudskih prava i sloboda.

5.2.2. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima i Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima

Izostanak tijela koje bi provodilo nadzor nad provođenjem obveza preuzetih Općom deklaracijom, kao i potreba za usvajanjem pravno obvezujućih odredaba o ljudskim pravima i slobodama doveli su 1966. godine do usvajanja još dva međunarodna dokumenta u okviru Opće skupštine UN-a, Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (dalje u tekstu: MPGPP)¹⁰² i Međunarodnog pakta o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima (dalje u tekstu: MPGSKP)¹⁰³, koji predstavljaju temeljni pravnoobvezujući okvir za države koje odluče postati strankama tih međunarodnih ugovora. Iako su oba pakta usvojena 1966. godine, stupili su na snagu tek deset godina kasnije, 1976. godine, kad je konačno skupljen dovoljan broj ratifikacija (35). Svrha donošenja ovih paktova bila je detaljnija razrada načela zajamčenih u Općoj deklaraciji i njihova transformacija u pravne obveze država.

MPGPP predviđa stvaranje Odbora za prava čovjeka kao nadzornog tijela koje se sastoji od 18 članova koji su stručnjaci u području ljudskih prava, a biraju se na sastancima država stranaka MPGPP-a. Prema čl. 40. MPGPP-a, dužnost je država stranaka da unutar godine dana od kada je Pakt stupio na snagu u pojedinoj državi, podnesu Odboru za prava čovjeka izvještaj o poduzetim mjerama, dok se daljnji izvještaji podnose svakih pet godina. Fakultativnim protokolom uz Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, prihvaćenim iste godine (1966.) Odboru za prava čovjeka priznata je nadležnost nad pritužbama pojedinaca zbog kršenja obveza preuzetih MPGPP-om od strane neke države. Drugi fakultativni protokol uz

¹⁰¹ Andrassy i dr., *op. cit.* (bilj. 2), str. 372.

¹⁰² Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 1966., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 12/1993.

¹⁰³ Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima, 1966., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 12/1993.

Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima prihvaćen je 1989. godine, a stupio je na snagu 1991. Svrha njegovog donošenja bilo je ukidanje smrtne kazne.

MPGSKP predviđa slanje izvještaja o mjerama koje se provode u svrhu ostvarivanja obveza. Inicijalno je predviđeno da države članice izvještaje podnose Ekonomskom i socijalnom vijeću UN-a,¹⁰⁴ no 1978. godine osnovana je radna grupa čiji je zadatak bio analiziranje tih izvještaja. Radna grupa 1985. godine pretvorena je u Odbor za ekonomska, socijalna i kulturna prava, stalno tijelo od 18 članova koji moraju biti stručnjaci u polju ljudskih prava, a bira ih na mandat od četiri godine, uz mogućnost reizbora Ekonomsko i socijalno vijeće UN-a. Nakon pristupanja MPESKP-u država članica prvi izvještaj podnosi unutar dvije godine, a nove izvještaje svakih pet godina.¹⁰⁵

6. KONVENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda¹⁰⁶ (dalje u tekstu: Europska konvencija, Konvencija) jedan je od najvažnijih regionalnih međunarodnih ugovora u području zaštite ljudskih prava, potpisan u okviru Vijeća Europe 4. studenog 1950. godine u Rimu, a stupio na snagu 3. rujna 1953. godine nakon polaganja desete isprave o ratifikaciji¹⁰⁷ (članak 59.). Međunarodni ugovor izvor je međunarodnog prava,¹⁰⁸ a kao instrument međunarodne suradnje definiran je članku 2., stavku 1., točki a) Bečke konvencije iz 1969. godine kao „...međunarodni sporazum koji je u pismenom obliku sklopljen između država i uređen međunarodnim pravom, bilo da je sadržan u jedinstvenoj ispravi ili u dvjema ili u više međusobno povezanih isprava i bez obzira na njegov poseban naziv.“ U pravnom sustavu Republike Hrvatske odnos između zakona i međunarodnih ugovora, odnosno unutarnjeg i međunarodnog prava, uređen je člankom 134. Ustava Republike Hrvatske: „Međunarodni

¹⁰⁴ Andrassy i dr., *op. cit.* (bilj. 2), str. 374.

¹⁰⁵ *Ibid.*, str. 373.-377.

¹⁰⁶ Zakon o potvrđivanju Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Protokola br. 1., 4., 6., 7., i 11. uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, 1950., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 18/1997.

¹⁰⁷ Prva država koja je ratificirala Konvenciju bilo je Ujedinjeno Kraljevstvo 8. ožujka 1951. godine. Republika Hrvatska Konvenciju je ratificirala 5. studenog 1997. godine.

¹⁰⁸ Izvori međunarodnog prava prema članku 38., stavku 1. Statuta Međunarodnog suda su: međunarodne konvencije, bilo opće ili posebne, koje ustanovljuju pravila, izriječno priznata od država u sporu; međunarodni običaj kao dokaz opće prakse, prihvaćene kao pravo; opća načela prava, prihvaćena od civiliziranih naroda; uz rezervu odredbe članka 59., sudske rješidbe i naučavanja najpoznatijih publicista različitih naroda kao pomoćno sredstvo za utvrđivanje pravnih pravila. Vidi više o izvorima međunarodnog prava: Andrassy i dr., *op. cit.* (bilj. 2), str. 15.-34.

ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona. Njihove se odredbe mogu mijenjati ili ukidati samo uz uvjete i na način koji su u njima utvrđeni, ili suglasno općim pravilima međunarodnog prava.¹⁰⁹ Slijedom navedenog zaključujemo da je Europska konvencija kao međunarodni ugovor kojeg je RH stranka i koji je na snazi, neposredno obvezujuća za sva državna tijela i institucije.

Svih 46 država članica Vijeća Europe stranke su Konvencije, a ratifikacija Konvencije postala je i uvjetom za primitak u članstvo Vijeća Europe. Konvencija je nadahnuta odredbama Opće deklaracije, što je spomenuto u preambuli Konvencije, no, u odnosu na Opću deklaraciju Konvencija je napravila velik iskorak u području zaštite ljudskih prava jer je njome uveden nadzorni mehanizam nad kršenjem prava zajamčenih Konvencijom, na čijem čelu je Europski sud za ljudska prava. Sadržaj Konvencije strukturalno možemo podijeliti na tri dijela: odredbe o ljudskim pravima i temeljnim slobodama (odjeljak I., članci 2. – 18.), odredbe o ustroju Europskog suda za ljudska prava, njegovoj nadležnosti, odlukama, uvjetima za podnošenje zahtjeva (odjeljak II., članci 19. – 51.) te mješovite odredbe o ratifikaciji, rezervama, teritorijalnoj primjeni i slično (odjeljak III., članci 52. – 59.).

Katalog prava zajamčenih Konvencijom obuhvaća ova prava: pravo na život (članak 2.); zabranu mučenja (članak 3.); zabranu ropstva i prisilnog rada (članak 4.); pravo na slobodu i sigurnost (članak 5.); pravo na pošteno suđenje (članak 6.); načelo *nullum crimen nulla poena sine lege* (članak 7.); pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života (članak 8.); slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi (članak 9.); slobodu izražavanja (članak 10.); slobodu okupljanja i udruživanja (članak 11.); pravo na brak (članak 12.); pravo na djelotvorni pravni lijek (članak 13.); zabranu diskriminacije (članak 14.). Uz izvorni tekst Konvencije, dosad je prihvaćeno čak 16 dodatnih protokola, koji su dio konvencijskog prava (zajedno sa sudskom praksom Europskog suda za ljudska prava) te dopunjuju Konvenciju proširujući broj i opseg pojedinih prava. Protokoli su također kao i Konvencija međunarodni ugovori te su s njome izjednačeni i po pravnoj snazi, a dijele se na protokole kojima su priznata nova ljudska prava i temeljne slobode, i na one kojima je reformiran nadzorni sustav za zaštitu konvencijskih prava.¹¹⁰ Protokolima su u konvencijski sustav dodana ova prava: pravo na zaštitu vlasništva (Protokol br. 1, članak 1.); pravo na obrazovanje (Protokol br. 1, članak 2.); pravo na slobodne

¹⁰⁹ Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine br. 56/1990., 135/1997., 8/1998. - službeni pročišćeni tekst, 113/2000., 124/2000. - službeni pročišćeni tekst, 28/2001., 41/2001. - službeni pročišćeni tekst, 76/2010., 55/2001. - službeni pročišćeni tekst, 5/2014., 85/2010. - službeni pročišćeni tekst, članak 134.

¹¹⁰ Omejec, *op. cit.* (bilj. 27), str. 234.

izbore (Protokol br. 1, članak 3.); zabrana dužničkog zatvora (Protokol br. 4, članak 1.); pravo na slobodu kretanja (Protokol br. 4, članak 2.); zabrana protjerivanja vlastitih državljana (Protokol br. 4, članak 3.); zabrana kolektivnog protjerivanja stranaca (Protokol br. 4., članak 4.); zabrana smrtne kazne (Protokol br. 6, članak 1.); postupovna jamstva glede protjerivanja stranaca (Protokol br. 7, članak 1.); pravo na žalbu u kaznenim stvarima (Protokol br. 7, članak 2.); pravo na naknadu štete za izdržanu kaznu zbog pogrešne presude (Protokol br. 7, članak 3.); načelo *ne bis in idem* (Protokol br. 7, članak 4.); pravo na jednakost među bračnim drugovima (Protokol br. 7, članak 5.); opća zabrana diskriminacije (Protokol br. 12, članak 1.); ukidanje smrtne kazne u svim okolnostima (Protokol br. 13, članak 1.). „Prava zajamčena Konvencijom temeljna su građanska i politička prava, dok su Protokolima dodavana građanska i politička, ali i prava koja imaju određene ekonomsko-socijalne aspekte (poput prava na mirno uživanje vlasništva i prava na obrazovanje).“¹¹¹

U pogledu slobode okupljanja i udruživanja, u članku 11., stavku 2. Konvencije dopušta se ograničavanje tih prava zbog interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, sprječavanja nereda ili zločina, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih, no samo u skladu s načelom razmjernosti i uz uvjet da je ograničenje određeno zakonom. Ograničenja su dopuštena i kod prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života;¹¹² slobode mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi;¹¹³ slobode izražavanja¹¹⁴ i slobode kretanja.¹¹⁵ Također, propisano je da u vrijeme rata ili drugih izvanrednih stanja koja ugrožavaju opstanak naroda, države imaju pravo na najnužnije mjere kojima bi odstupile od obveza preuzetih Konvencijom, ako su one u skladu s međunarodnim pravom (članak 15., stavak 1. Konvencije). No, čak ni u takvim slučajevima ne mogu se derogirati odredbe o pravu na život, o zabrani mučenja, o zabrani

¹¹¹ Marochini Zrinski, M., "Izazovi u primjeni i tumačenju Konvencije u Republici Hrvatskoj", *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, 2018., sv. 55, br. 2, str. 424.

¹¹² „Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.“, Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, članak 8., stavak 2.

¹¹³ „Sloboda iskazivanja vjeroispovijedi ili uvjerenja podvrgnut će se samo takvim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa javnog reda i mira, zaštite javnog reda, zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.“ *Ibid.*, članak 9., stavak 2.

¹¹⁴ „Kako ostvarivanje tih sloboda obuhvaća dužnosti i odgovornosti, ono može biti podvrgnuto formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom, koji su u demokratskom društvu nužni radi interesa državne sigurnosti, teritorijalne cjelovitosti ili javnog reda i mira, radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala, radi zaštite ugleda ili prava drugih, radi sprječavanja odavanja povjerljivih informacija ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudbene vlasti.“ *Ibid.*, članak 10., stavak 2.

¹¹⁵ „Ne mogu se postavljati nikakva ograničenja ostvarivanju tih prava, osim ona koja su u skladu sa zakonom i koja su u demokratskom društvu nužna radi interesa državne sigurnosti ili javnog reda i mira, za održavanje javnog poretka, radi sprječavanja zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.“ Protokol br. 4 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, članak 2., stavak 3.

ropstva, o zabrani smrtne kazne i zabrani retroaktivne primjene kaznenih zakona (*nullum crimen nulla poena sine lege*), te u tom slučaju o potonjima govorimo kao o *jus cogens* odredbama od kojih nema odstupanja.

Protekom vremena Konvencija je prošla kroz period preobrazbe, nadopunom prava i sloboda koje nisu uzimane u obzir 1950. godine. Također, uz Konvenciju i protokole, evoluciju je prošla i sudska praksa Europskog suda koja je upravo kroz drugačije i sve šire tumačenje pojedinih prava i sloboda pokazala mogućnost prilagodbe konvencijskih odredbi koje su nastale prije više od 70 godina, izazovima suvremenog doba i pitanjima reguliranja digitalnih tehnologija, bioetike i zaštite okoliša.¹¹⁶

7. OSTALI DOKUMENTI VAŽNI ZA OSTVARIVANJE ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA U OKVIRU VIJEĆA EUROPE

7.1. Europska socijalna povelja

Europska konvencija i njome ustanovljen zaštitni mehanizam za ljudska prava u vidu Europskog suda, obuhvaćaju temeljna građanska i politička ljudska prava. Europska socijalna povelja¹¹⁷ (dalje u tekstu: Socijalna povelja, Povelja), međunarodni je ugovor donesen u okviru Vijeća Europe 18. listopada 1961. godine u Torinu, a stupio je na snagu 26. veljače 1965. godine, kada je skupljeno potrebnih pet ratifikacija. „Povelja predstavlja nadopunu Konvencije time što stvara sustav zaštite gospodarskih i socijalnih prava.“¹¹⁸ Tijekom godina, razvojem pojačane svijesti o osjetljivosti socijalnih prava čovjeka te učestalim situacijama i krizama u kojima je poštivanje tih prava u mnogim državama dovedeno u pitanje, usvojeno je više protokola koji proširuju zaštitu, a kulminacija svega je usvajanje revidirane Europske socijalne povelje¹¹⁹ 3. svibnja 1995. godine u Strasbourgu, za koju su bile potrebne tri ratifikacije te je stupila na snagu 1. srpnja 1999. godine. Izvornu verziju Povelje iz 1961. godine ratificiralo je 27 država članica, a njezinu revidiranu verziju njih 36.¹²⁰

¹¹⁶ Grynchak, A. A., Tavolzhanska, Y. S., Grynchak, S. V. *et al.*, "Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms as a Constitutional Instrument of European Public Order", *Public Organization Review*, sv. 23, 2023., str. 834.

¹¹⁷ Zakon o potvrđivanju Europske socijalne povelje, Dodatnog protokola Europskoj socijalnoj povelji, Protokola o izmjenama Europske socijalne povelje i Dodatnog protokola Europskoj socijalnoj povelji kojim se uspostavlja sustav kolektivnih žalbi, Narodne novine - međunarodni ugovori, br. 15/2002.

¹¹⁸ Buergenthal i dr., *op. cit.* (bilj. 87), str. 179.

¹¹⁹ European Social Charter (revised) (ETS No. 163), dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=163>, pristupljeno 22.10.2024.

¹²⁰ Republika Hrvatska potpisala (8.3.1999.) je i ratificirala (26.2.2003.) izvornu verziju Europske socijalne povelje iz 1961. godine, dok je revidiranu verziju iz 1999. godine potpisala (6.11.2009.), ali ju još nije ratificirala.

Revidiranom Poveljom jamči se pravo na rad; pravo na jednake radne uvjete; pravo na sigurnost i zdravlje na radu; pravo na pravičnu plaću; pravo na udruživanje i kolektivno pregovaranje; zaštitu djece, mladih i radnica; zaštitu prava radnika migranata; pravo na zdravstvenu zaštitu; pravo na profesionalno usavršavanje i obrazovanje; pravo na dostupnost socijalnih službi. Dalje Povelja proklamira zabranu spolne diskriminacije; pravo na jednake mogućnosti; pravo na stanovanje; pravo obitelji, djece i majki na ekonomsku, socijalnu i pravnu zaštitu te pravo osoba s invaliditetom na obrazovanje, rehabilitaciju i zaposlenje.¹²¹ Uz Povelju su usvojena i tri protokola. Dodatnim Protokolom uz Europsku socijalnu povelju iz 1988. godine¹²² katalog prava iz Povelje proširen je sljedećim pravima: pravom na jednake prilike i jednaki tretman radnika kod zaposlenja te na nediskriminaciju na temelju spola; pravom radnika na informiranje i konzultiranje; pravom radnika da sudjeluju u određivanju i poboljšanju uvjeta rada i radne okoline; pravom starijih osoba na socijalnu zaštitu.

Dodatnim Protokolom uz Europsku socijalnu povelju iz 9. studenog 1995. godine¹²³ ustanovljen je sustav kolektivnih žalbi kao mjera poduzeta s ciljem poboljšanja učinkovite primjene socijalnih prava zajamčenih Poveljom. U Povelji su određene obveze država stranaka na način da će katalog zajamčenih prava iz Povelje smatrati ciljevima čijem će ispunjenju težiti svim dopuštenih sredstvima. Svaka država mora prihvatiti obveze iz najmanje šest od devet izričito navedenih članaka: pravo na rad (članak 1.); pravo na organiziranje (članak 5.); pravo na kolektivno pregovaranje (članak 6.); pravo djece i mladih na zaštitu (članak 7.); pravo na socijalnu sigurnost (članak 12.); pravo na socijalnu i medicinsku pomoć (članak 13.); pravo obitelji na socijalnu, pravnu i ekonomsku zaštitu (članak 16.); pravo radnika migranata i njihovih obitelji na zaštitu i pomoć (članak 19.) te pravo na jednake uvjete i mogućnosti zaposlenja, bez diskriminacije na temelju spola (članak 20.). Nadalje, mora odabrati dodatni broj prava zajamčenih Poveljom koja će biti obvezna poštovati. „Ovaj fleksibilan sustav potiče države na ratificiranje Povelje, a da ih ne prisiljava na prihvaćanje svih proglašanih prava niti davanje složenih rezervi. Također, oblikovan je tako da osigura da sve države stranke budu obvezne barem poštivati i jamčiti neka od temeljnih prava.“¹²⁴

¹²¹ Buergenthal i dr., *op. cit.* (bilj. 87), str. 180.-181.

¹²² Additional Protocol to the European Social Charter (ETS No. 128), dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatyenum=128>, pristupljeno 22.10.2024.

¹²³ Additional Protocol to the European Social Charter Providing for a System of Collective Complaints (ETS No. 158), dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatyenum=158>, pristupljeno 22.10.2024.

¹²⁴ Buergenthal i dr., *op. cit.* (bilj. 87), str. 183.

Europski sud sudsko je tijelo i nadzorni mehanizam nad zaštitom prava zajamčenih Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljni sloboda, dakle, prava zajamčena Socijalnom poveljom, ne ulaze u nadležnost Europskog suda. Tijelo koje vrši nadzor nad primjenom prava preuzetih Poveljom jest Europski odbor za socijalna prava (ESCR) (dalje u tekstu: Odbor). Nakon izmjena uvedenih Protokolom o izmjenama Europske socijalne povelje od 21. listopada 1991. godine,¹²⁵ Odbor se sastoji od 15 neovisnih i nepristranih stručnjaka visokog integriteta i priznate stručnosti koje izabire Odbor ministara na mandat od 6 godina, uz mogućnost reizbora na još jedan. Zadaća Odbora je razmatrati izvješća država i odlučivati o usklađenosti ili neusklađenosti nacionalnog zakonodavstva i prakse s obvezama preuzetim Poveljom. Druga zadaća Odbora je razmatranje kolektivnih žalbi o povredama Povelje, a ovlaštenici na takve tužbe su međunarodne organizacije poslodavaca i radnika (sindikati); međunarodne nevladine organizacije sa savjetodavnim statusom u Vijeću Europe, a nalaze se na posebnom popisu koji je sastavio Odbor vlada te nacionalne organizacije poslodavaca i radnika (sindikati). Također, svaka država može proširiti popis ovlaštenika na podnošenje kolektivnih žalbi na svoje domaće nevladine organizacije.

7.2. Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina

Europska konvencija ne spominje izričito prava nacionalnih manjina, već se iz odredbe o zabrani diskriminacije na temelju nacionalne pripadnosti može implicitno izvesti zaštita prava nacionalnih manjina. Usprkos tome, Vijeće Europe međunarodna je organizacija koja se sastoji od 46 različitih država članica, s vrlo različitim pristupom prema gorućem problemu prava nacionalnih manjina, stoga je bilo izrazito teško naći zajednički dogovor i sklopiti međunarodni ugovor koji bi i nacionalnim manjinama jamčio određene standarde. Ipak, 1. veljače 1995. godine unutar Vijeća Europe postignut je dogovor i usuglašena je Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina¹²⁶ (dalje u tekstu: Okvirna konvencija). Okvirna konvencija stupila je na snagu 1. veljače 1998. godine te je ratificirana od strane 38 država članica Vijeća Europe. „Naziv Okvirne konvencije upućuje na njenu pragmatičnu i izrazito diskrecijsku narav, što je posljedica političke prijepornosti tog pitanja.“¹²⁷ Službena definicija nacionalnih manjina na

¹²⁵ Protocol amending the European Social Charter (ETS No. 142), dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=142>, pristupljeno 22.10.2024.

¹²⁶ Zakon o potvrđivanju Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina, Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 14/1997

¹²⁷ Buergenthal i dr., *op. cit.* (bilj. 87), str. 190.

univerzalnoj razini nikada nije prihvaćena, a ne sadrži ju ni Okvirna konvencija, no možemo reći da su nacionalne manjine „...nedominantne grupe stanovnika, koje imaju i žele očuvati svoje etničke, vjerske ili jezične tradicije ili značajke, različite od onih koje su svojstvene ostalomu stanovništvu iste države.“¹²⁸

Svrha donošenja Okvirne konvencije je očuvanje postojanja nacionalnih manjina u državama članicama, promicanje ravnopravnosti i jednakosti između pripadnika nacionalnih manjina i većinskog stanovništva te stvaranje povoljnog okruženja za njegovanje njihovih specifičnih tradicija i identiteta. Okvirna konvencija obvezujuća je za države koje su je ratificirale, no njene odredbe formulirane su tako da tvore načela koja kao takva nisu izravno primjenjiva u nacionalnim pravnim sustavima, nego državama nameću obvezu donošenja nacionalnog zakonodavstva i prikladnih vladinih politika kojima bi se ostvarivala navedena načela, ovisno o specifičnim situacijama u pojedinim državama.¹²⁹

Na samom početku Okvirne konvencije manjinska prava proglašavaju se dijelom ljudskih prava te se navodi potreba za daljnjom međunarodnom suradnjom u tome području. Odjeljak II. navodi konkretnija načela: zabranu diskriminacije; jednakost; promicanje uvjeta za očuvanje kulture, identiteta, vjere, jezika i baštine; slobodu okupljanja, udruživanja, izražavanja misli i vjeroispovijesti; slobodu korištenja materinjeg jezika; slobodni pristup medijima; slobodu prekograničnog kretanja; slobodni pristup obrazovanju; slobodni pristup sudjelovanju u gospodarskom, kulturnom i socijalnom životu; zabranu prisilne asimilacije. U odjeljku IV. određen je Odbor ministara kao tijelo koje nadzire primjenu Okvirne konvencije, a u tome mu pomoć pruža Savjetodavni odbor, tijelo od 12 do 18 članova (stručnjaka u području prava nacionalnih manjina), koje bira sam Odbor ministara (članci 24. i 26. Okvirne konvencije). Obveza svake države stranke je podnošenje periodičkih izvješća o zakonodavnim i drugim mjerama koje je poduzela s ciljem usklađivanja svog pravnog i političkog sustava s načelima proklamiranim Okvirnom konvencijom. Izvješća prvotno razmatra Savjetodavni odbor koji daje svoje mišljenje, zatim svoj zaključak donosi Odbor ministara koji ovisno o stanju prava nacionalnih manjina u državi članici i poduzetim mjerama može izdati preporuke.¹³⁰

¹²⁸ Andrassy i dr., *op. cit.* (bilj. 2), str. 405.

¹²⁹ Buergenthal i dr., *op. cit.* (bilj. 87), str. 190.

¹³⁰ *Ibid.*, str. 187.

7.3. Europska konvencija o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja

Već je člankom 3. Europske konvencije¹³¹ u europski sustav zaštite ljudskih prava uvedena zabrana mučenja, no s obzirom na prirodu takvog nehumanog oblika kršenja ljudskih prava usvojen je u okviru Vijeća Europe još jedan međunarodni ugovor kojemu je cilj podizanje svijesti o razmjerima štete takvog ponašanja za ljudski život. Europska konvencija o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (dalje u tekstu: Europska konvencija protiv mučenja)¹³² usvojena je 26. studenog 1987. godine, stupila je na snagu 1. veljače 1989. godine, a ratificirale su je sve države članice Vijeća Europe. Protokol br. 1 uz Europsku konvenciju o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja¹³³ donesen 4. studenog 1993. godine, uveo je mogućnost pristupa navedenoj konvenciji za države koje nisu članice Vijeća Europe, na poziv Odbora ministara. „Cilj je Konvencije protiv mučenja pojačati zaštitu osoba lišenih slobode stvaranjem nesudskog mehanizma preventivnog karaktera.“¹³⁴ Europskom konvencijom protiv mučenja osnovan je Europski odbor za sprječavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja¹³⁵ (*Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, CPT) čiji članovi su neovisni i nepristrani stručnjaci iz različitih područja, poput odvjetnika, liječnika, psihijatarata, psihologa i drugih. Imenuje ih Odbor ministara, a iz svake države članice bira se jedan predstavnik. Kako bi se zajamčila potpuna neovisnost, članovi CPT-a djeluju kao pojedinci, ne primajući nikakve upute od vlade države iz koje su izabrani te ne odlaze u posjete toj državi. CPT posjećuje mjesta gdje se nalaze osobe koje su lišene slobode, primjerice zatvore, psihijatrijske bolnice, policijske postaje, centre za socijalnu skrb, imigracijske centre i slično, s ciljem da ocijene postupanja državnih tijela i službenika prema osobama lišenim slobode. Članovima CPT-a ne smije se ograničiti pristup takvim mjestima, mora im se omogućiti razgovor sa osobama lišenim slobode te pregled dokumentacije. Posjeti članova CPT-a odvijaju se periodički, najčešće svake četiri godine, a mogu se organizirati i izvanredni *ad hoc* posjeti ukoliko se uvidi potreba za time. Nakon što je državi članici najavljen

¹³¹ Članak 3. Europske konvencije glasi: „Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.“

¹³² Zakon o potvrđivanju Konvencije o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 14/1997.

¹³³ Zakon o potvrđivanju Protokola broj 1 i Protokola broj 2 uz Europsku konvenciju o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 11/2000.

¹³⁴ Buergenthal i dr., *op. cit.* (bilj. 87), str. 187.

¹³⁵ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), <https://www.coe.int/bs/web/cpt>, pristupljeno 22.10.2024.

posjet, ona mora članovima CPT-a omogućiti neometan pristup navedenim mjestima u svako doba. Preventivna funkcija CPT-a dolazi do izražaja kroz podnošenje izvješća nakon posjeta državama članicama, s primjedbama na postojeće postupanje i preporukama kako poboljšati sustav upućene onima koji mogu odgovoriti te kroz podnošenje općih izvješća.¹³⁶ Djelovanje CPT-a obilježeno je načelom suradnje s nacionalnim vlastima i načelom povjerljivosti u dokumentiranju stanja (izvješća se objavljuju samo u slučajevima kad država ne surađuje, odbija popraviti stanje ili na zahtjev same države). U pogledu Republike Hrvatske dosad je organizirano šest periodičkih posjeta (1998., 2003., 2007., 2012., 2017. i 2022. godine), a prvi *ad hoc* posjet održan je 2020. godine.¹³⁷

8. IZAZOVI PRED VIJEĆEM EUROPE U SUVREMENO DOBA – PITANJE UKRAJINE I RUSIJE

Cijeli svijet ostao je u šoku kada je 24. veljače 2022. godine Ruska Federacija izvršila invaziju na svoju susjednu suverenu zemlju, Ukrajinu. Ruska Federacija i Ukrajina do pada Berlinskog zida¹³⁸ i rušenja socijalističkog režima bile su dio jedinstvene države, dio Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika (dalje u tekstu: SSSR), multietničke države koja se sastojala od 15 socijalističkih republika.¹³⁹

Obje države, kao uostalom i druge države srednje i istočne Europe, podnijele su zahtjev za članstvom u Vijeću Europe te su primljene; Ukrajina 9. studenog 1995. godine, a Ruska Federacija 28. veljače 1996. godine. Vijeće Europe u svom Statutu navodi uvjete za primitak u članstvo koji obuhvaćaju prihvaćanje načela vladavine prava, zaštitu ljudskih prava i sloboda te održavanje suradnje radi promicanja zajedničkih načela, standarada, kulture i društvenog napretka. Ruski put u Vijeću Europe, uzevši u obzir navedene uvjete bio je sve samo ne idealan.

Primanje Ruske Federacije u članstvo Vijeća Europe bilo je vrlo kontroverzno, s obzirom da je riječ o državi koja je tijekom procesa primanja u članstvo vodila oružani sukob u Čečeniji i nije mogla pouzdano jamčiti zaštitu ljudskih prava. Iz tih činjenica možemo zaključiti da čak niti

¹³⁶ Za detaljnije o općim godišnjim izvješćima CPT-a vidi mrežnu stranicu: <https://www.coe.int/en/web/cpt/annual-reports>, pristupljeno 22.10.2024.

¹³⁷ Za detaljnije informacije o posjetima CPT-a Republici Hrvatskoj i pripadajuće izvještaje vidi mrežnu stranicu: <https://www.coe.int/en/web/cpt/Croatia>, pristupljeno 22.10.2024.

¹³⁸ Pad Berlinskog zida dogodio se 9. studenog 1989. godine i označio je kraj razdoblja tzv. hladnog rata i početak pada socijalističkih i komunističkih režima diljem Europe.

¹³⁹ Danas su to sljedeće države: Armenija, Azerbajdžan, Bjelorusija, Gruzija, Rusija, Estonija, Litva, Latvija, Moldavija, Kazahstan, Kirgistan, Uzbekistan, Turkmenistan, Tadžikistan i Ukrajina.

pri samom primanju u članstvo Ruska Federacija nije ispunjavala sve potrebne kriterije iz Statuta. Ulazak u članstvo Vijeća Europe, u pogledu Ruske Federacije zapravo je potaknut uvjerenjem da će upravo članstvo u jednoj takvoj organizaciji pomoći toj državi na putu prema prijeko potrebnim reformama i socijalizaciji u krug europskih vrijednosti.¹⁴⁰ Napadi na Čečeniju 90.-ih godina prošlog stoljeća i Gruziju 2008. godine, zatim zauzimanje i pripajanje ukrajinskog poluotoka Krima 2014. godine, te učestalo izbjegavanje ratificiranja svih konvencija i protokola donesenih unutar Vijeća Europe ukazivali su na nesprijetnost i nevoljnost Ruske Federacije kada su u pitanju reforme pravnog, političkog i društvenog sustava u zemlji i zauzimanje za europske vrijednosti, što su bili uvjeti za punopravno članstvo. Usprkos svemu tome, može se donekle reći da je Ruska Federacija u očima Vijeća Europe imala „povlašten status“ jer su joj se tolerirala mnoga kršenja ljudskih prava uz argument da je korisnija suradnja nego neprijateljstvo.¹⁴¹ Ipak nakon 2014. godine, došlo je do naglog pogoršanja političkih odnosa između Ruske Federacije i Vijeća Europe, uzrokovanog ruskim napadom na Krim, što je alarmiralo europske čelnike. Iste godine Parlamentarna skupština donijela je Rezoluciju 1990(2014)¹⁴² kojom je Ruskoj Federaciji upućena suspenzija prava glasovanja, prava predstavljanja u Birou skupštine, Predsjedničkom odboru i Stalnom odboru i prava sudjelovanja u izbornim promatračkim misijama. Članovi Parlamentarne skupštine donijeli su tu odluku kako bi iskazali svoju osudu smatrajući niz postupaka počinjenih od strane Ruske Federacije (invazija na Krim, naoružavanje separatističkih skupina, prijetnja daljnjom eskalacijom sukoba, provođenje nezakonitog referenduma, aneksija Krima) kršenjem međunarodnog prava nespojivim sa odredbama Statuta.¹⁴³ Postupci Vijeća Europe izazvali su negodovanje Ruske Federacije te neplaćanje članarine dvije godine zaredom što je uzrokovalo velik manjak u proračunu organizacije te je Parlamentarna skupština donijela Rezoluciju 2287 (2019)¹⁴⁴ čime je ukinuta ruska suspenzija, a ruske vlasti su pozvane da podmire dugove u članarini; da surađuju sa međunarodnim timom istražitelja u slučaju pada zrakoplova Malaysia Airlines Flight MH17; da surađuju u postupku istraživanja ubojstva Borisa Nemcova; da poduzimaju mjere zaštite ljudskih prava LGBT osoba. Europski dužnosnici godinama su unatoč vidljivim

¹⁴⁰ Brummer, K., „The Council of Europe, Russia, and the future of European cooperation: any lessons to be learned from the past?“, *International Politics*, sv. 61, 2024., str. 261.

¹⁴¹ Banić, S., „Vijeće Europe i Rusija: prestanak 26-godišnjeg članstva zbog agresije na Ukrajinu“, *Informator*, br. 6724, 2022., str. 2.

¹⁴² Resolution 1990 (2014), Reconsideration on substantive grounds of the previously ratified credentials of the Russian delegation, dostupno na: <https://pace.coe.int/en/files/20882>, pristupljeno 20.10.2024.

¹⁴³ Banić, *op. cit.* (bilj. 141), str. 3.

¹⁴⁴ Resolution 2292 (2019), Challenge, on substantive grounds, of the still unratified credentials of the parliamentary delegation of the Russian Federation, dostupno na: <https://pace.coe.int/en/files/28049>, pristupljeno 20.10.2024.

dokazima, odolijevali „izbacivanju“ Ruske Federacije iz Vijeća Europe, misleći prije svega na zaštitu ljudskih prava i na posljedice do kojih bi došlo kada rusko stanovništvo više ne bi imalo pristup Europskom sudu.

Vijeće Europe vrlo je limitirano u pogledu instrumenata kojim bi moglo sankcionirati države članice koje se ne drže preuzetih obaveza i sustavno krše međunarodno pravo. Općenito, Odbor ministara kao izvršno tijelo, na izbor praktički ima dvije opcije: suspendirati pravo predstavljanja ili izbaciti državu iz članstva. Za usporedbu, Europska unija na raspolaganju ima razne ekonomske sankcije, zabrane putovanja, zamrzavanje imovine i bankovnih računa, zabranu izvoza i uvoza sirovina i slično.¹⁴⁵ No, Vijeće Europe nema mogućnost nametanja gospodarskih sankcija, kao ni direktnog uplitanja u pitanja obrane teritorija i nametanja vojnih sankcija, što je izričito određeno odredbama Statuta (članak 1., točka d)).¹⁴⁶

Do supstancijalne promjene stava došlo je 2022. godine, uslijed ruske agresije na teritorij Ukrajine, pokretanjem tzv. „specijalne vojne operacije“ čiji je cilj „demilitarizacija i denacifikacija“ Ukrajine. Odbor ministara oštro je osudio rusko djelovanje i već 25. veljače 2022. godine donio odluku kojom je u skladu s člankom 8. Statuta Ruskoj Federaciji suspendirano pravo zastupanja u tijelima Vijeća Europe.¹⁴⁷ Odluka je potvrđena Rezolucijom CM/Res (2022)1 o pravnim i financijskim posljedicama suspenzije prava na predstavljanje Ruske Federacije u Vijeću Europe,¹⁴⁸ u kojoj je utvrđena suspenzija predstavljanja Ruske Federacije u Odboru ministara, Parlamentarnoj skupštini, Kongresu lokalnih i regionalnih vlasti i njihovim odborima i pomoćnim tijelima, ali je također naglašena važnost poštivanja obaveza preuzetih međunarodnim ugovorima sklopljenim u okviru Vijeća Europe, a iznad svega obaveza preuzetih Europskom konvencijom. U nadolazećim tjednima, unatoč nadanjima, ruska agresija na Ukrajinu nije zaustavljena, već je uzrokovala nova razaranja zemlje i stradanje ukrajinskog stanovništva, ali i suzbijanje slobode medija, kretanja i izražavanja u samoj Ruskoj Federaciji. Kršenja međunarodnog i humanitarnog prava takvih razmjera primorala su Vijeće Europe na

¹⁴⁵ Brummer, *op. cit.* (bilj. 140), str. 267.

¹⁴⁶ *Ibid.*, str. 266.

¹⁴⁷ Decision CM/Del/Dec(2022) 1426ter/2.3 Situation in Ukraine – Measures to be taken, including under Article 8 of the Statute of the Council of Europe, dostupno na: <https://search.coe.int/cm?i=0900001680a5a360>, pristupljeno 20.10.2024.

¹⁴⁸ Resolution CM/Res(2022)1 on legal and financial consequences of the suspension of the Russian Federation from its rights of representation in the Council of Europe, dostupno na: https://search.coe.int/cm#?%22CoEDocumentTypeId%22:%22type52%22,%22CoEGeographyId%22:%22rus%22,%22CoEValidationDate%22:%222022-01-01T00:00:00.0Z%22,%222022-12-31T00:00:00.0Z%22,%22sort%22:%22CoEValidationDate%20Descending%22,%22CoECollection%22:%22CM_DOC%22,%22CM_SG%22,%22CoEIdentifier%22:%220900001680a5b15f%22, pristupljeno 21.10.2024.

reakciju, te je konačno 16. ožujka 2022. godine Odbor ministara usvajanjem Rezolucije CM/Res(2022)2¹⁴⁹ potvrdio da od toga dana Ruska Federacija više nije članica Vijeća Europe.¹⁵⁰ „Rusija je time postala prva članica Vijeća Europe čije je članstvo prestalo na temelju članka 8. Statuta Vijeća Europe, tj. na temelju odluke Odbora ministara Vijeća Europe o prestanku članstva zbog kršenja obaveza iz članka 3. Statuta Vijeća Europe.“¹⁵¹

Više od dvije godine od početka rata u Ukrajini stanje se još uvijek ne smiruje, a ratu se ne nazire kraj. Na 4. summitu šefova država i vlada Vijeća Europe u Reykjaviku, koji se održavao od 16. do 17. svibnja 2023. godine, donesena je Rezolucija CM/Res (2023)3 o uspostavljanju Proširenog Djelomičnog Sporazuma o Registru za štetu prouzročenu agresijom Ruske Federacije na Ukrajinu,¹⁵² kojom je osnovan Registar štete za Ukrajinu¹⁵³ (dalje u tekstu: Registar). Djelomični sporazumi Vijeća Europe nisu međunarodni ugovori, već poseban oblik suradnje unutar same organizacije, čije sklapanje je prema Statutarnoj rezoluciji (93)28 o djelomičnim i proširenim sporazumima¹⁵⁴ uvjetovano sljedećim uvjetima: odobrenjem Odbora ministara za sklapanje djelomičnog sporazuma i rezolucijom kojom se takav sporazum sklapa, a koja sadrži njegove temeljne odrednice. Usvajanje takve rezolucije je dobrovoljno.¹⁵⁵ Uloga Registra je da dokumentira i na jednom mjestu verificira dokaze i zahtjeve o šteti, ozljedama i gubitcima koje su pretrpjele fizičke i pravne osobe te Ukrajina kao država (uključujući lokalne i regionalne jedinice i državna tijela) uslijed ruske agresije na Ukrajinu. Ono što se želi postići osnivanjem Registra je stvaranje uvjeta za učinkovitiju i bržu istragu i sudski postupak kako bi Rusija uistinu odgovarala za svoja kršenja međunarodnog prava jer se samo utvrđivanjem i priznanjem odgovornosti mogu stvoriti temelji za konstruktivnu suradnju i bolje odnose između zaraćenih država u budućnosti. Prema Vijeću Europe, Registar je prvi korak prema stvaranju sveobuhvatnog međunarodnog mehanizma odštete, kojim bi se stradalim državama pomagalo u dokumentiranju ratnih zločina s ciljem njihova lakšeg dokazivanja na novoosnovanim tribunalima za procesuiranje ratnih zločina, te bi im se pružala financijska pomoć s

¹⁴⁹ Resolution CM/Res(2022)2 on the cessation of the membership of the Russian Federation to the Council of Europe, dostupno na: <https://search.coe.int/cm?i=0900001680a5da51>, pristupljeno 20.10.2024.

¹⁵⁰ Banić, *op. cit.* (bilj. 141). str. 4.

¹⁵¹ *Ibid.*

¹⁵² Resolution CM/Res(2023)3 establishing the Enlarged Partial Agreement on the Register of Damage Caused by the Aggression of the Russian Federation against Ukraine, CM/Res(2023)3, dostupno na: <https://search.coe.int/cm?i=0900001680acc3f9>, pristupljeno 21.10.2024.

¹⁵³ Register of Damage for Ukraine, Vidi mrežnu stranicu: <https://rd4u.coe.int/en/>, pristupljeno 21.10.2024.

¹⁵⁴ Statutarna rezolucija (93)28 o djelomičnim i proširenim sporazumima, Res(93)28, dostupno na: <https://search.coe.int/cm?i=0900001680534828>, pristupljeno 21.10.2024.

¹⁵⁵ „S aspekta Statuta Vijeća Europe, djelomični sporazum ostaje aktivnost organizacije na isti način na koji su to i druge programske aktivnosti, osim što djelomični sporazum ima svoj vlastiti sporazum i radne metode koje određuju same članice takvog sporazuma.“ Omejec, *op. cit.* (bilj. 27), str. 70.

rekonstrukcijom stradale infrastrukture.¹⁵⁶ Također, na istom summitu usvojena je Deklaracija iz Reykjavika – *United around our values*¹⁵⁷ kojom su čelnici europskih država još jednom izrazili svoju potporu Ukrajini i apel za prestanak rata. U tekstu Deklaracije iz Reykjavika naglašeno je da je Vijeće Europe nastalo nakon Drugog svjetskog rata kao „projekt mira“ koji se temeljio na obećanju da se više nikada na europskom teritoriju ne događaju ratna razaranja. Definirana je zajednička potreba za borbom protiv autoritarnih i totalitarnih režima (kakav je na vlasti i u Ruskoj Federaciji), i njihovim rastućim prijetnjama vladavini prava, demokraciji i ljudskim pravima, vrijednostima koje se smatraju samom srži Vijeće Europe. Istaknuta je solidarnost s Ukrajinom i Gruzijom protiv oružanih napada na njihove međunarodno priznate granice, od strane Ruske Federacije koja se poziva da prestane kršiti međunarodno pravo, pusti civile koji su prisilno i nezakonito raseljeni iz svojih domova s okupiranih teritorija u Rusiju, a posebice se to odnosi na djecu, povuče vojne snage sa svih okupiranih teritorija te prizna svoju odgovornost za ratne zločine i zločine protiv čovječnosti. Najgora posljedica prestanka ruskog članstva u Vijeću Europe je dakako izostanak implementacije Europske konvencije i nadzornog mehanizma zaštite kojemu bi se ruski državljani mogli obratiti u slučaju povreda konvencijskih prava, što predstavlja veliku opasnost za zaštitu ljudskih prava u Rusiji.

Također, spominjali smo mogućnost podnošenja međudržavnih zahtjeva pred Europskim sudom, no, iako su sve države članice osudile trenutnu rusku invaziju na Ukrajinu, a i upozoravale na ranije povrede Konvencije i međunarodnog prava, ipak se tijekom godina nisu odlučile na ovaj instrument u svrhu odvratanja Ruske Federacije od daljnjih povreda.¹⁵⁸ Pred Europskim sudom podnesen je tek vrlo malen broj međudržavnih zahtjeva usmjerenih protiv Ruske Federacije, uglavnom od strane Ukrajine, Gruzije i Nizozemske.¹⁵⁹

9. ZAKLJUČAK

U suvremeno doba zaštita ljudskih prava ugrađena je u nacionalne zakone i ustave, no može se reći da su ljudska prava najpotpuniju zaštitu dobila kroz sustav međunarodnih organizacija jer

¹⁵⁶ Sjedište Registra je u Nizozemskoj, u Haagu, a pristupile su mu 41 država članica Vijeća Europe, EU te kao pridruženi članovi Kanada, Japan i SAD. Register of Damage for Ukraine, Membership, dostupno na: <https://rd4u.coe.int/en/membership>, pristupljeno 21.10.2024.

¹⁵⁷ Reykjavik declaration – *United around our values*, dostupno na: <https://edoc.coe.int/en/the-council-of-europe-in-brief/11619-united-around-our-values-reykjavik-declaration.html#>, pristupljeno 21.10.2024.

¹⁵⁸ Brummer, *op. cit.* (bilj. 140), str. 269.

¹⁵⁹ Inter-state applications, dostupno na: https://www.echr.coe.int/inter-state-applications?filter_category_4531285=1224862, pristupljeno 30.10.2024.

se upravo međunarodnim ugovorima koji se usvajaju u sklopu međunarodnih organizacija stvaraju zajednički standardi i načela koje su onda dužni poštivati sve države članice dotične organizacije, odnosno sve stranke takvog međunarodnog ugovora, neovisno o razvijenosti države ili njenoj političkoj moći na svjetskoj ili regionalnoj pozornici. Međunarodni akt koji je probudio svijest o pravima čovjeka i od kojega je zapravo počela zaštita tih prava je Opća deklaracija usvojena u okviru UN-a. Iako Opću deklaraciju smatramo prekretnicom u području zaštite prava čovjeka, ona ipak nije uspostavila učinkovit nadzorni mehanizam nad proklamiranim pravima te je zbog toga usvajanje Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u okviru Vijeća Europe iznimno značajno jer je njome, s jedne strane, osigurano priznanje i definiranje temeljnih ljudskih prava, a s druge strane, osmišljen je i usvojen učinkovit zaštitni i nadzorni mehanizam u obliku Europske komisije i Europskog suda za ljudska prava koji svakom pojedincu pružaju zaštitu u slučajevima kršenja konvencijskih prava. I to čak petnaestak godina prije nego što je funkcionalni nadzorni mehanizam uspostavljen na univerzalnoj razini donošenjem Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima 1966. godine i njegovim protokolima. Može se zaključiti da je takva revolucionarna vizija unutar Vijeća Europe proizašla iz teških stradanja europskih naroda u totalitarnim režimima 20. stoljeća.

No, u fokusu Vijeće Europe nisu isključivo ljudska prava i slobode, već cijeli spektar tema o kojima se raspravljajem na međunarodnoj razini želi podići svijest o važnosti suradnje. Vrijeme u kojem živimo obilježeno je gotovo konstantnim krizama, od financijske krize 2007. godine, globalne zdravstvene krize pojavom bolesti Covid-19 pred kraj 2019. godine, ruske invazije na Ukrajinu 2022. godine, pa do sukoba koji se trenutno odvijaju na Bliskom istoku. Sve su to krize u kojima je potrebno na diplomatskoj razini, uz toleranciju i poštovanje svih sudionika ostvariti mir i sigurnost za sve, a ključnu ulogu u tome imaju i univerzalne i regionalne međunarodne organizacije, poput Vijeća Europe. Također, Europa je kontinent vrlo raznolikog stanovništva, te je u okviru toga važna uloga Vijeća Europe u pružanju potpore i zaštite nacionalnim manjinama i izbjeglicama. Značajnu zadaću ima i u pogledu klimatskih promjena i podizanja svijesti o posljedicama ekoloških katastrofa, u reguliranju novih digitalnih tehnologija i inovacija, poput umjetne inteligencije, u stvaranju pozitivnog okruženja za slobodu medija i pristup informacijama te u osudi govora mržnje. Najvećim uspjehom Vijeća Europe mogli bismo proglasiti stvaranje tzv. „death-penalty free zone“, apsolutnom zabranom smrtne kazne u svim državama članicama Protokolom 13. uz Konvenciju kao zaštite prava na život, supstancijalnog prava iz kojeg se izvode sva ostala.

Ususret 80. godišnjici završetka Drugog svjetskog rata, svijet nažalost ne živi u miru i blagostanju, nego ponavlja svoje greške opetovano kršeći ljudska prava i međunarodno pravo oružanim sukobima. Tu će se u narednom periodu pokazati odlučnom uloga Vijeća Europe i njegov kapacitet i mogućnosti u pružanju pomoći, potpore, razumijevanja i edukacije jer, kao što je u svom govoru prilikom primanja Nobelove nagrade za mir 1989. godine rekao Dalaj Lama: „Mir može trajati samo ondje gdje se poštuju ljudska prava, gdje su ljudi siti i gdje su pojedinci i nacije slobodni.“

10. LITERATURA

Knjige i članci :

1. Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, sv. 1, Školska knjiga, Zagreb, 2010.
2. Andrassy, J., Bakotić, B., Lapaš, D., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, sv. 2, Školska knjiga, Zagreb, 2012.
3. Banić, S., "Vijeće Europe i Rusija: prestanak 26-godišnjeg članstva zbog agresije na Ukrajinu", *Informator*, br. 6724, 2022., str. 1-5
4. Brummer, K., „The Council of Europe, Russia, and the future of European cooperation: any lessons to be learned from the past?“, *International Politics*, sv. 61, 2024., str. 258.-278.
5. Buergenthal, T., Shelton, D., Steward, D. P., *Međunarodna ljudska prava*, IV. izdanje (II. hrvatsko izdanje), Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2011.
6. Grynchak, A. A., Tavalzhanska, Y. S., Grynchak, S. V. *et al.*, "Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms as a Constitutional Instrument of European Public Order", *Public Organization Review*, sv. 23, 2023., str. 825.-838.
7. Lapaš, D., *Pravo međunarodnih organizacija*, Narodne novine, Zagreb, 2008.
8. Marochini Zrinski, M., "Izazovi u primjeni i tumačenju Konvencije u Republici Hrvatskoj", *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu*, sv. 55, br. 2, 2018., str. 423.-446.
9. Omejec, J., *Vijeće Europe i Europska unija: institucionalni i pravni okvir*, Novi informator, Zagreb, 2008.
10. Smerdel, B., *Ustavno uređenje europske Hrvatske*, II. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2020.

Pravni izvori:

1. Bečka konvencija o pravu međunarodnih ugovora, 1969., Narodne novine - međunarodni ugovori, br. 16/1993.
2. Reparation for Injuries Suffered in the Service of the United Nations, Advisory Opinion, ICJ Reports 1949, p. 174.
3. Odluka o proglašenju Zakona o potvrđivanju (ratifikaciji) Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora između država i međunarodnih organizacija ili između međunarodnih organizacija, 1986., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 1/1994.

4. Bečka konvencija o predstavljanju država u odnosima s univerzalnim međunarodnim organizacijama, 1975., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 12/1993.
5. Odluka o objavi Opće deklaracije o ljudskim pravima, 1948., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 12/2009.
6. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 1966., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 12/1993.
7. Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, 1966., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 12/1993.
8. Ustav Republike Hrvatske Ustav Republike Hrvatske ("Narodne novine" br. 56/1990., 135/1997., 8/1998. - službeni pročišćeni tekst, 113/2000., 124/2000. - službeni pročišćeni tekst, 28/2001., 41/2001. - službeni pročišćeni tekst, 76/2010., 55/2001. - službeni pročišćeni tekst, 5/2014., 85/2010. - službeni pročišćeni tekst)

Akti Vijeća Europe:

1. Statut Vijeća Europe, 1949., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 8/1998., 9/1998.
2. Recommendation 1247 (1994) on enlargement of the Council of Europe
3. Europska povelja o lokalnoj samoupravi, 1985., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 14/1997., 2/2007., 4/2008., 5/2008.
4. Explanatory Report to Protocol No. 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending the control system of the Convention, CETS – No. 194, Strasbourg, 13.V.2004.
5. Protocol No. 15 amending the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (CETS No. 213)
6. Protocol No. 16 to the Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, CETS No. 214, 2.X.2013.
7. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, 1950., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 18/1997., 6/1999., 14/2002., 13/2003., 9/2005., 1/2006., 2/2010., 13/2017.
8. Zakon o potvrđivanju Europske socijalne povelje, Dodatnog protokola Europskoj socijalnoj povelji, Protokola o izmjenama Europske socijalne povelje i Dodatnog protokola Europskoj socijalnoj povelji kojim se uspostavlja sustav kolektivnih žalbi, Narodne novine - međunarodni ugovori, br. 15/2002.

9. Europska socijalna povelja (revidirana) (*European Social Charter (revised)*), European Treaty Series No. 163
10. Additional Protocol to the European Social Charter, European Treaty Series No. 128
11. Additional Protocol to the European Social Charter Providing for a System of Collective Complaints, European Treaty Series No. 158
12. Protocol amending the European Social Charter, European Treaty Series No. 142
13. Zakon o potvrđivanju Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina, Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 14/1997.
14. Zakon o potvrđivanju Konvencije o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 14/1997.
15. Zakon o potvrđivanju Protokola broj 1 i Protokola broj 2 uz Europsku konvenciju o sprječavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 11/2000.
16. Rezolucija 1990 (2014) Parlamentarne skupštine od 10. travnja 2014.
17. Rezolucija 2292 (2019) Parlamentarne skupštine od 26. lipnja 2019.
18. Odluka CM/Del/Dec (2022)1426ter/2.3 Odbora ministara od 25. veljače 2022.
19. Rezolucija CM/Res(2022)1 Odbora ministara od 2. ožujka 2022.
20. Rezolucija CM/Res(2022)2 Odbora ministara od 16. ožujka 2022.
21. Rezolucija CM/Res(2023)3-konsolidirana Odbora ministara od 16. svibnja 2023.
22. Statutarna rezolucija Res(93)28 Odbora ministara od 14. svibnja 1993.

Internetski izvori:

1. Drugi svjetski rat u brojkama, dostupno na: <https://rmcu.hr/drugi-svjetski-rat-u-brojkama/>
2. Winston Churchill and the Council of Europe, dostupno na: [https://www.coe.int/en/web/documents-records-archives-information/winston-churchill-and-the-ce#{%2219134386%22:\[0\]}](https://www.coe.int/en/web/documents-records-archives-information/winston-churchill-and-the-ce#{%2219134386%22:[0]})
3. European Movement, Who we are, dostupno na: <https://archive.europeanmovement.eu/who-we-are/history/>
4. 46 member states, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/portal/46-members-states>
5. Ukratko o Vijeću Europe, Postignuća, dostupno na: <https://www.coe.int/hr/web/about-us/achievements>

6. Secretary General, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/secretary-general/home>
7. Deputy Secretary General, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/deputy-secretary-general/home>
8. The Council of Europe in brief, Structure, dostupno na: <https://www.coe.int/hr/web/about-us/structure>
9. About the Committee of Ministers, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/cm/about-cm>
10. Committee of Ministers, Our work, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/cm/our-work>
11. Parliamentary Assembly, dostupno na: <https://pace.coe.int/en/>
12. National delegations, dostupno na: <https://pace.coe.int/en/pages/national-delegations>
13. Potpredsjednici Parlamentarne skupštine, dostupno na: <https://pace.coe.int/en/pages/vice-presidents>
14. The powers of the Assembly, dostupno na: <https://pace.coe.int/en/pages/powers>,
15. Council of Europe, Parliamentary Assembly, The general committees of the Assembly, dostupno na: <https://pace.coe.int/en/pages/committees>
16. Congress of Local and Regional Authorities, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/congress>
17. Congress of Local and Regional Authorities, Origins and history, dostupno na: [https://www.coe.int/en/web/congress/origins-and-history#{%2229886575%22:\[0\],%2229886634%22:\[0\]}](https://www.coe.int/en/web/congress/origins-and-history#{%2229886575%22:[0],%2229886634%22:[0]})
18. Congress of Local and Regional Authorities, National delegations, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/congress/national-delegations>
19. Congress of Local and Regional Authorities, National delegation to the Congress: Croatia, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/congress/country?id=41>
20. The European Charter of Local Self-Government, dostupno na: [https://www.coe.int/en/web/congress/the-charter-how-it-works#{%2229888493%22:\[0\]}](https://www.coe.int/en/web/congress/the-charter-how-it-works#{%2229888493%22:[0]})
21. Commissioner for Human Rights, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/commissioner>
22. Council of Europe, Online resources, The Commissioner for Human Rights, dostupno na: <https://edoc.coe.int/en/human-rights-commissioner/8017-the-commissioner-for-human-rights.html>

23. Ukratko o Vijeću Europe, Sjedišta i uredi, dostupno na: <https://www.coe.int/hr/web/about-us/headquarters-and-offices>
24. How the Court works, Reform of the Court, History of the ECHR's reforms, dostupno na: <https://www.echr.coe.int/how-the-court-works>
25. Statistical reports, dostupno na: <https://www.echr.coe.int/statistical-reports>
26. Country profiles, dostupno na: <https://www.echr.coe.int/press#countryProfiles>
27. Vodič kroz ljudska prava, Građanska prava, dostupno na: <https://www.ljudskaprava.hr/hr teme/sto-su-ljudska-prava/kakva-sve-prava-postoje/gradanska-i-politicka-prava>
28. Vodič kroz ljudska prava, Ekonomska i socijalna prava, dostupno na: <https://www.ljudskaprava.hr/hr teme/sto-su-ljudska-prava/kakva-sve-prava-postoje/ekonomska-i-socijalna-prava>
29. European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), dostupno na: <https://www.coe.int/bs/web/cpt>
30. Opća godišnja izvješća CPT-a, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/cpt/annual-reports>
31. The CPT and Croatia, dostupno na: <https://www.coe.int/en/web/cpt/Croatia>
32. Register of Damage for Ukraine, dostupno na: <https://rd4u.coe.int/en/>
33. Register of Damage for Ukraine, Membership, dostupno na: <https://rd4u.coe.int/en/membership>
34. Reykjavik declaration – United around our values, dostupno na: <https://edoc.coe.int/en/the-council-of-europe-in-brief/11619-united-around-our-values-reykjavik-declaration.html#>
35. Inter-state applications, dostupno na: https://www.echr.coe.int/inter-state-applications?filter_category_4531285=1224862